

SUOMEN KIELI-ILMAPIIRISTÄ

VÄÄRÄN SUUNTAAN LIUKUPORTAISSA

KJELL HERBERTS

SUOMEN KIELI-ILMAPIIRISTÄ
VÄÄRÄÄN SUUNTAAN LIUKUPORTAISSA

KJELL HERBERTS

KOMMENTTI:
ANNE SUOMINEN

SISÄLTÖ

ESIPUHE	9
1. JOHDANTO – LIUKUPORTAAT METAFORANA	17
<i>Materiaali ja menetelmä</i>	18
2. RUOTSIN KIELEN ASEMA JA KIELI-ILMAPIIRI SUOMESSA	23
<i>Kokemuksia ruotsin kielen asemasta tämän päivän Suomessa</i>	23
<i>Ruotsin kielen asema Sipilän hallituskaudella</i>	26
<i>Ruotsin kielen asema seuraavan viiden vuoden aikana</i>	30
3. RUOTSINKIELISET PALVELUT	34
4. SUOMENRUOTSALAISET LIIKKEELLÄ?	48
5. KOETTU SYRJINTÄ	63
<i>”Ruotsinkielinen parempi väki”?</i>	74
<i>Maastamuutto kieli-ilmapiirin takia?</i>	77
6. YKSI- VAI KAKSIKIELISET KOULUT?	80
7. YHTEENVETO – KYMMENEN JOHTOPÄÄTÖSTÄ	87
ANNE SUOMINEN: SUSI TULEE – MUTTEI IHAN VIELÄ	89

FÖRORD

”Nä sellainen, nä mikä se on suomeksi...?”

JAG KOMMER INTE längre ihåg första gången det skedde, men jag kommer ihåg känslan: då orden på finska inte räckte till. Orsaken till att jag inte kommer ihåg det är inte att händelsen skulle vara så obetydligt, utan snarare för att det sker så ofta.

Om och om igen har jag fått stappla mig igenom situationer där mitt finska ordförråd helt enkelt inte räcker till: hos läkaren, i varuhuset, på möten och till och med på gymmet. Den enda fördelen med det sistnämnda är att alla andra är lika anfådda och röda i ansiktet, så man slipper åtminstone skämmas då man inte kommer på ett ord och det hettar till i nunan. Och jag är inte ensam om detta.

Tankesmedjan Agenda bad tusen finlandssvenskar berätta hur de upplever det svenska språkets ställning i Finland just nu. 75 procent eller tre fjärdedelar tycker att situationen är dålig eller till och med mycket dålig. Och det är inte en ogrundad rädsla: i de öppna svaren har det kommit in en uppsjö av exempel där finlandssvenskar känt sig felbehandlade, diskriminerade och till och med hotade.

Kjell Herberts, känd som statistikens Mr. Svenskfinland har gått igenom det digra materialet och placerat svaren i en kontext.

Anne Suominen, som för några år sedan på uppdrag av tankesmedjan Agenda skrev en rapport om hur svenskan lidit under (den nu kapitulerade) regeringen Sipilä, har bidragit med en kommentar.

Ur de öppna svaren utkristalliserar sig två sorters finlandssvenskar: de modfällda som redan gett upp och byter om till finska för att det helt enkelt är lättare och sen de som likt en terrier med en strumpa biter sig fast och försvarar sin rätt att prata svenska.

Vilkendera typen är du?

Helsingfors 19.3.2019

TED URHO

Verksamhetsledare, Tankesmedjan Agenda

KOLME "GUNILLAA"

“

Työskentelin verohallinnon asiakaspalvelussa. Asiakkaat äityivät happamiksi, jos kysyin ensiksi "Hur kan jag hjälpa?" ja sen jälkeen "Kuinka voin auttaa?". Joskus sai vastaukseksi "Suomessa puhutaan suomea", johon usein vastasin "Ja ruotsia".

Nainen, Pohjanmaa

”

“

Työskentelen terveydenhuollossa ja jouduin viimeksi tänään tulkkaamaan lääkärin ja ruotsinkielisen potilaan välisen keskustelun.

Nainen, Uusimaa

”

“

... työssä saan enimmäkseen positiivisia kommentteja, mutta työtä on enemmän, koska saan ruotsinkielisten asiat hoitaakseni.

Nainen, Turunmaa

”

Omistettu Gunillalle, arkipäivän sankarille*)

Kielisosiologi KJELL HERBERTS on toteuttanut lukuisia mielipidemittauksia ruotsinkielisessä Suomessa. Hän jäi eläkkeelle Åbo Akademista maaliskuussa 2018.

Kjell Herberts yrittää kulkea liukuportaissa vastavirtaan.

Kuva: Mikael Nybacka/HSS-media

*) Suomenkielinen virkamies, kun asiakas pyytää palvelua ruotsiksi:
”Voitko soittaa huomenna, kun 'Kunilla' on paikalla – hänhän puhuu ruotsia!

I. JOHDANTO – LIUKUORTAAT METAFORANA

Vaasassa järjestettiin vuonna 2011 monikielisyyttä käsittelevä konferenssi, jossa katalaanin kielen asiantuntija Miquel Strubell vastasi eurooppalaisten vähemmistökielten tulevaisuutta koskevaan kysymykseen näin: ”Kielipolitiikan ajaminen on kuin matkustaisi liukuportaissa väärään suuntaan. Koskaan ei saa pysähtyä, sillä kehitys alkaa kulkea taaksepäin. On oltava aina varuillaan, herpaantumiseen ei ole varaa. Vähemmistökieli ei voi levätä laakereillaan.”

VERTAUS LIUKUORTAISTA TULI mieleeni nyt seitsemän vuotta myöhemmin, kun sain maamme kieli-ilmapiiriä käsittelevän tutkimuksen tulokset. Kyselytutkimuksen toteutti Aula Research Oy syksyllä 2018 suomenruotsalaisten parissa Ajatushautomo Agendan toimeksiannosta. Tulos oli osittain odotettu, mutta vastauksissa toistuneet asiat ja vastaajien into osallistua tutkimukseen tekee sekä vaikutuksen että huolestuttaa minua. Siitä tulee tämän raportin otsikko. Liukuportaat metaforana ei sovi pelkästään kielipolitiikkaan vaan myös yksittäiseen ihmiseen, joka kokee vastustusta puhumansa kielen takia.

Kieli-ilmapiiriä on 2000-luvun alusta lähtien mitattu mielipidetutkimuksilla, joiden tekemisestä olen vastannut (Barometri ja Språkbarometern-Kielibarometri, Åbo Akademi). Suuntaus on ollut selvä – yhä useammat suomenruotsalaiset kokevat kieli-ilmapiirin huonontuneen. Ilmapiiri on tosin koventunut yhteiskunnassamme ylipäätään, mikä näkyy sosiaalisessa mediassa, nimettöminä yleisönostokirjeinä ja populistisesti värittyneenä politiikkana sekä yhden asian liikkeenä.

Samaan aikaan monet suomenkielisten keskuudessa tehdyt asennemittaukset osoittavat, että enemmistö pitää maan kaksikielisyyttä ja ruotsin kielen asemaa luonnollisena osana Suomea. Kyseessä on kuitenkin hiljainen enemmistö, ja tämän päivän monenkirjavassa mediaympäristössä vain äänekkäät näkyvät ja kuuluvat.

Ennen kyselytutkimuksen laatimista Ajatushautomo Agenda otti minuun yhteyttä, koska se halusi kuulla mielipiteeni lomakkeessa esitettävistä kysymyksistä. Esitin melko paljon huomautuksia, jotka otettiin lomakkeen laatimisessa huomioon. Kun materiaali oli kerätty, Agenda pyysi minua tekemään siitä käsillä olevan analyysin ja raportin.

En ole millään muulla tavalla ottanut osaa materiaalin hankkimiseen tai menetelmän valintaan eikä minulla ole yksityiskohtaista tietoa siitä, miten materiaali on koottu. Kaikki tietomateriaali on kuitenkin annettu käyttööni sekä käsiteltyssä että käsittelemättömässä muodossa. Aineistosta tehdyt analyysit ovat kuitenkin luonteeltaan sekundaarianalyseja.

MATERIAALI JA MENETELMÄ

AULA RESEARCH OY toteutti kansalaiskyselyn loka- ja marraskuussa 2018 verkkopohjaisena kyselytutkimuksena. Kyselyyn vastasi 1154 ruotsinkielistä henkilöä, jotka asuvat pääasiassa Helsingissä, Uudellamaalla, Varsinais-Suomessa ja ruotsinkielisellä Pohjanmaalla. Jokaiselta alueelta kyselyyn osallistui 200–300 vastaajaa.

Otos ei siis ole täysin suomenruotsalaisten kotikuntien mukainen. Vaikka alueellinen tasapaino on tyydyttävä (pois lukien Ahvenanmaa), kaupunkiväestö ja nuori väestönosa ovat hieman yliedustettuina.

Kuva: Kjell Herberts

Ilmiö on yleinen verkkokyselyissä. Perinteisten postitse lähetettävien kyselylomakkeiden ongelma on, etteivät ne yleensä innosta nuoria vastaamaan, minkä vuoksi vanhempi ikäluokka on niissä yliedustettuna. Jos vastauksissa olisi suurta vaihtelua, voisivat tällaiset poikkeamat edustavuudessa olla ratkaisevia. Tämän tutkimuksen tulokset ovat kuitenkin niin yksitulkintaisia, että edustavampi otantamenetelmä ei olisi luultavasti muuttanut vastauksissa toistuneita asioita kuin marginaalisesti. Analyysissa on kuitenkin käsitelty eroja, jotka liittyvät sukupuoleen, ikään, alueeseen ja kotitalouden kieleen. (Taustamuuttajat kuten koulutus, ammatti ja tulot eivät selitä tuloksia yksiselitteisesti, minkä vuoksi ne on jätetty kokonaan tämän analyysin ulkopuolelle.)

Aula Research Oy totesi tutkimuksen herättäneestä mielenkiinnosta seuraavaa:

”Tutkimus innosti suomenruotsalaisia osallistumaan tavalla, jota on harvoin nähty, ja kysely herätti valtavaa kiinnostusta. Aibetta pidettiin erittäin mielenkiintoisena, ajankohtaisena ja tärkeänä. Monet vastaajat ottivat yhteyttä Aulaan keskustellakseen ruotsin kielen asemasta nykypäivän Suomessa. Tutkimus innosti vastaajia kertomaan myös kokemuksistaan maamme kieli-ilmapiiristä ja antamaan aibeesta ennätysmäärän kommentteja.”

Vastaustyypit esitetään pääasiassa kaavakuvin ja suurin lainauksin. Mukana oli viisi avointa kysymystä, joihin annettiin yhteensä noin 3 000 erillistä vastausta. Annetut esimerkit eivät ole sen vuoksi tyhjentäviä vaan kvalitatiivisia. Ne kuvaavat pikemminkin kokemusten laajaa kirjoa kuin niiden suoraan mitattavissa olevaa esiintymistä.

Kyselylomake koostui muilta osin kysymyksistä, joissa oli valmiit vastausvaihtoehdot. Pääsääntöisesti käytössä oli viisiportainen Likertin asteikko, jonka avulla kartoitettiin vastaajien kokemuksia ja mielipiteitä kieli-ilmapiiristä ja siihen liittyvistä asenteista. On luonnollista, että tällainen kyselylomake saa erityisesti ne vastaajat innostumaan, joilla on selkeitä näkemyksiä ja kokemuksia siitä, millaista on olla ruotsinkielinen Suomessa. Kokemukset syrjinnästä ja erilaisista syrjintätilanteista eivät aina ole tuoreita, mutta ne kertovat pikemminkin asenteista ja siitä, miten kaksikielisyttä ei aina pidetä itsestään selvänä asiana kaksikielisessä Suomessa. Lähes kaikki vastaajaluokat jakavat samat kokemukset hieman eri suhteessa, mikä tekee materiaalista uskottavan.

Monet suomenruotsalaiset riippumatta iästä, sukupuolesta, koulutuksesta, ammatista ja asuinpaikasta pitävät kiinni oikeudestaan käyttää ruotsia luontevasti erilaisissa tilanteissa, mutta he kokevat

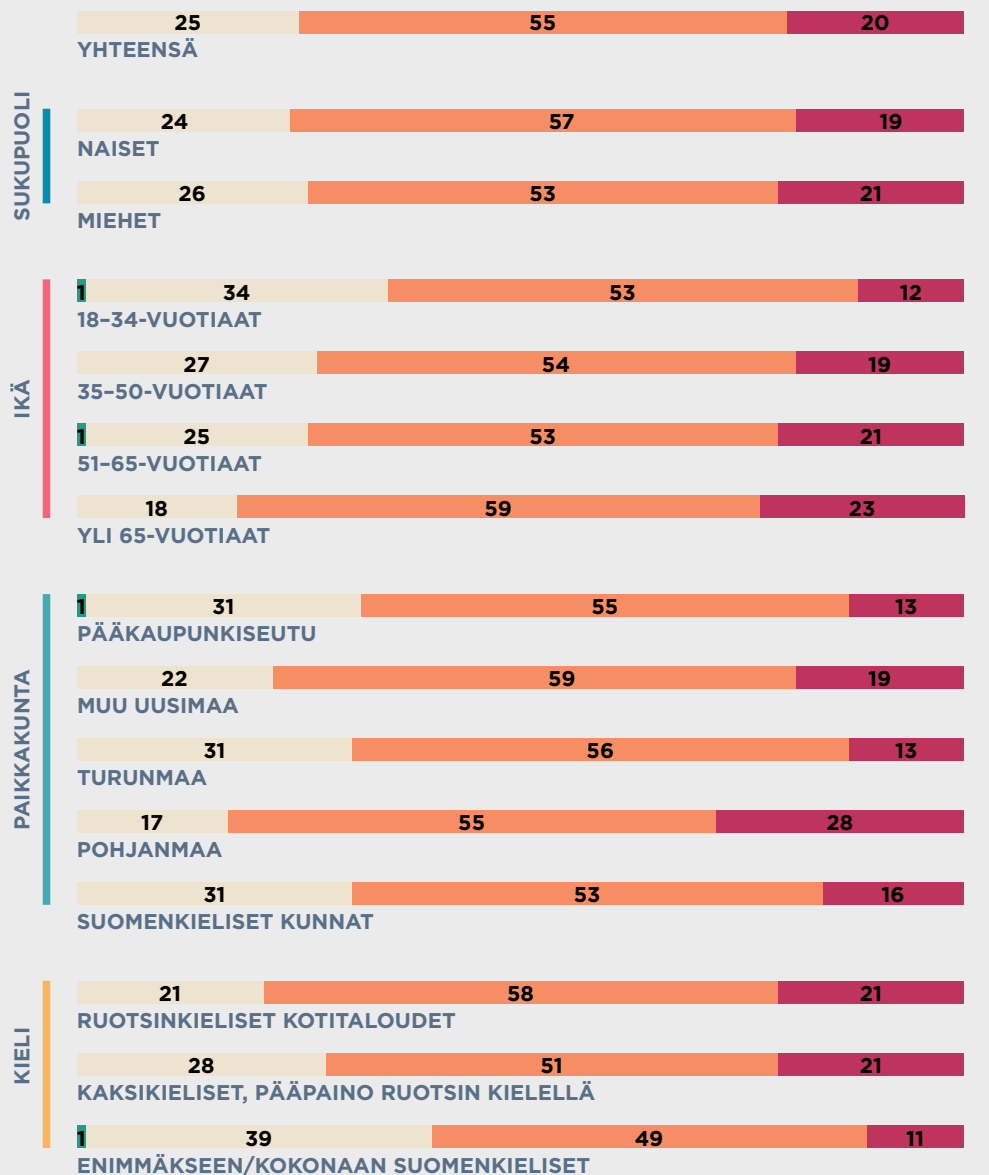
voimakasta tai tilapäistä vastarintaa, minkä vuoksi heidät pakotetaan ikään kuin matkustamaan liukuportaissa väärään suuntaan. Jos he pysähtyvät ja antavat periksi, vaarana on kielen marginalisoituminen.

Muutama tekninen huomautus. Kaavakuivissa alueita on viisi: Pääkaupunkiseutu (johon kuuluu Helsingin, Espoon, Vantaan ja Kauniaisten kaupunki), muu Uusimaa itäosan Loviisasta lännen Hankoon, Turunmaa (Varsinais-Suomi), johon kuuluu Turku, Parainen ja Kemiön saari, sekä Pohjanmaa, johon kuuluu kaikki 14 suomenruotsalaisten asuttamaa kuntaa etelän Kristiinankaupungista pohjoisen Kokkolaan. Suomenkielisiin kuntiin kuuluvat kielisaarekkeet kuten Tampere ja Pori, niin kutsutut ympäristökunnat kuten Tuusula ja Kaarina sekä kokonaan suomenkieliset kunnat muualla Suomessa. Näillä alueilla on myös suuria paikallisia eroja yksi- ja kaksikielisydessä.

Lainauksiin on liitetty tieto sukupuolesta ja alueesta, jolla vastaaja asuu. Huomaa, että pääkaupunkiseutu kuuluu Uudenmaan maakuntaan.

Mitä mieltä olet ruotsin kielen asemasta Suomessa tällä hetkellä?

2. RUOTSIN KIELEN ASEMA JA KIELI-ILMAPIIRI SUOMESSA

Tässä jaksossa käsitellään ruotsin kielen asemaa yleisesti nyt ja läbi vuosina. Erityisesti pohditaan, miten ruotsin kielen aseman on koettu kehittyneen Sipilän hallituskaudella.

KOKEMUKSIA RUOTSIN KIELEN ASEMASTA TÄMÄN PÄIVÄN SUOMESSA

SELVÄ ENEMMISTÖ KOKEE ruotsin kielen aseman huonoksi. Jopa kolme neljästä kokee ruotsin kielen aseman olevan tällä hetkellä melko huono tai erittäin huono. Jopa 19 prosenttia kokee ruotsin kielen aseman olevan erittäin huono, kun taas 55 prosenttia on valinnut vaihtoehdon melko huono.

Yksi neljästä kokee ruotsin kielen aseman Suomessa melko hyvänä. *Kenenkään mielestä ruotsin kielen asema ei ole erittäin hyvä.* Miesten ja naisten mielipiteissä ei ole merkittävää eroa. Miehet vastaavat hieman useammin kielen aseman olevan melko hyvä, mutta tilanne on miesten mielestä myös erittäin huono hieman naisia useammin. Miehillä on tällaisissa mittauksissa taipumus antaa useammin ääripäätä edustavia vastauksia, kun taas naisilla on taipumus vastata neutraalimmin.

Ikäryhmien välillä on sen sijaan merkittäviä eroja. Yleisesti ottaen nuoret kokevat kielitilanteen vähemmän hälyttävänä kuin vanhempi ikäluokka. Mitä vanhempi vastaaja on, sitä suuremmalla todennäköisyydellä hän näkee kielitilanteen huonona.

Se selittyy osittain vanhemman väestön pitemmällä aikaperspektiivillä, mutta myös heidän suuremmalla yksikielisyyden asteellaan ja heikommalla suomen kielen taidollaan, minkä vuoksi he ovat arkielämässä haavoittuvampia kuin aidosti kaksikieliset. (Nuoremmilla vastaajilla on kuitenkin enemmän kokemuksia kielen takia tapahtuvasta syrjinnästä kuten näemme myöhemmin.)

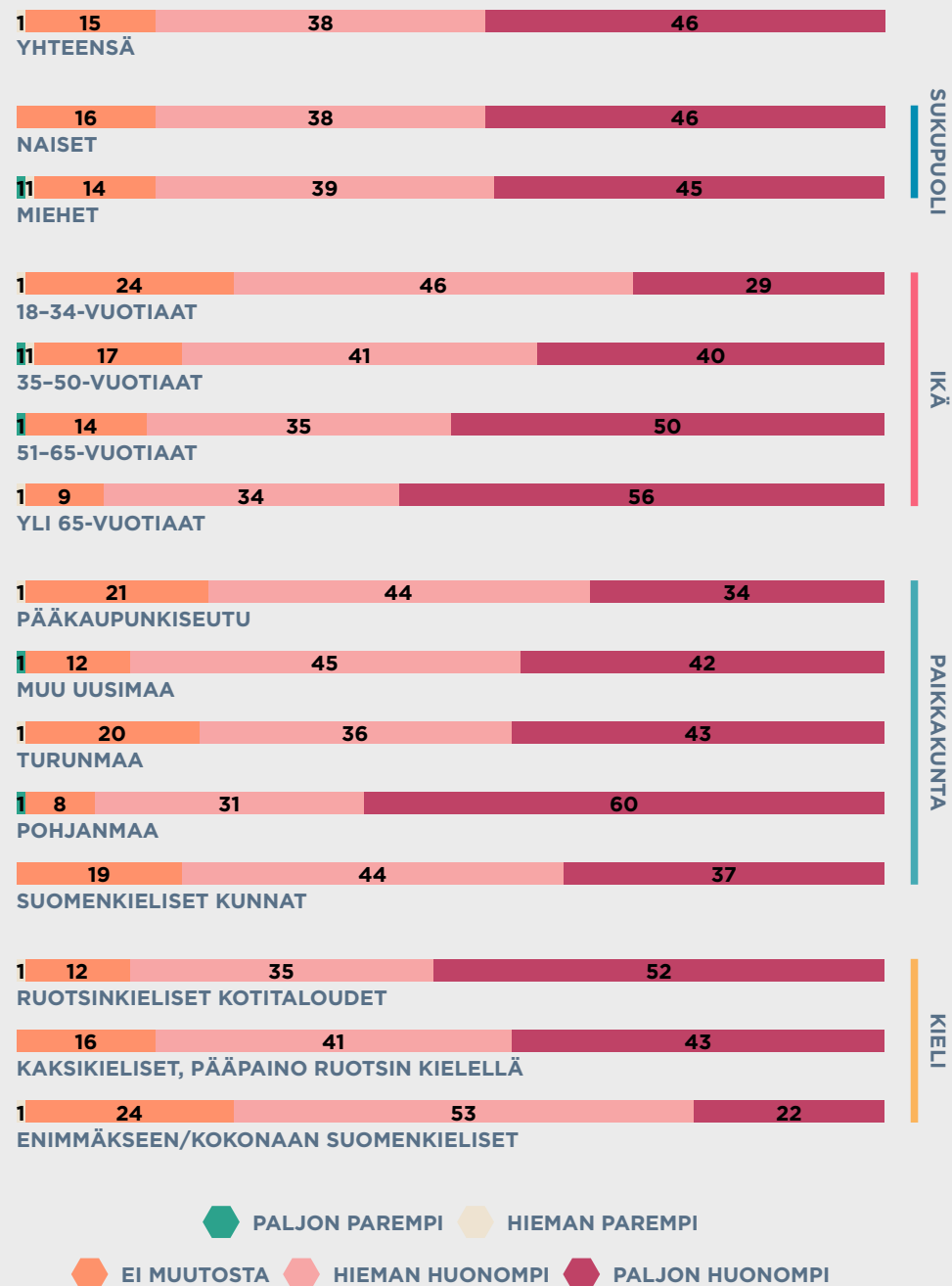
Pohjanmaa poikkeaa tässä muista alueista. Pohjanmaalla on sama käsitys iästä riippumatta, kun taas muilla vahvasti kaksikielisillä tai suomenkielisillä paikkakunnilla on ruotsin kielen asemasta sitä kielteisempi käsitys mitä vanhempi vastaaja on. Nuoret taas eivät yleensä näe tilannetta yhtä synkkänä.

Tämä asenne korreloi oman lähiympäristön ruotsinkielisyyden asteen kanssa alkaen perheyksiköstä, minkä vahvistaa se tosiasia, että kaksikielisessä taisuomen kielen hallitsemassa taloudessa asuvilla on myönteisempi kuva ruotsin kielen asemasta kuin niillä, jotka elävät yksikielisissä ruotsinkielisissä kotitalouksissa ja ruotsinkielisessä ympäristössä.

KUVA 2.

Miten ruotsin kielen asema on mielestäsi kehittynyt Suomessa nykyisen hallituksen toimikaudella Juha Sipilän ollessa pääministerinä?

RUOTSIN KIELEN ASEMA SIPILÄN HALLITUSKAUDELLA

KAKSI KOLMESTA SUOMENRUOTSALAISESTA on sitä mieltä, että ruotsin kielen asema on huono ja että se on muuttunut huonommaksi Sipilän hallituskauden aikana.

Jopa 82 prosenttia vastaajista on sitä mieltä, että ruotsin kielen asema on huonontunut nykyisen hallituksen aikana Juha Sipilän ollessa pääministerinä. Kysymys kuului: *Miten ruotsin kielen asema on mielestäsi kehittynyt Suomessa nykyisen hallituksen toimikaudella Juha Sipilän ollessa pääministerinä.* Asteikolla ”paljon parempi”, ”hieman parempi”, ”ei muutosta”, ”hieman huonompi”, ”paljon huonompi” useimmat (45 prosenttia) valitsivat jälkimmäisen vaihtoehdon.

Kenenkään mielestä tilanne ei ole muuttunut paljon paremmaksi ja vain yhden prosentin mielestä ruotsin kielen asema on jonkin verran parantunut. Vastaajista noin yksi kuudesta (15 %) ei ole huomannut

mitään muutosta ruotsin kielen asemassa tällä hallituskaudella.

Nuoremmat sukupolvet näkevät kielen aseman hieman parempana kuin vanhemmat. Merkittävää ja mielenkiintoista on, että suurimman muutoksen ovat kokeneet pohjalaiset, ennen kaikkea uuden sairaalamallin takia, minkä vuoksi Vaasan keskussairaala ei saanut laajaa päivystystä. Pitkän poliittisen kiistelyn jälkeen, johon kuului niin nimilistoja, keskusteluita kuin lobbaamista, eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta äänesti 18.10.2018, ettei Vaasan keskussairaala saa laajaa päivystystä. Äänet jakoutuivat 9–7. Pohjanmaan ruotsinkielisissä lehdistä keskustelun aallot löivät korkeina ja kritiikki kohdistui erityisesti hallituspuolueisiin, etenkin keskustaan ja Juha Sipilään. Monista oli aivan selvää, että keskusta on ollut avoimesti Seinäjoen puolella Vaasaa vastaan. (Lue lisää Anne Suomisen pamfletista Sipilä hallitus ja ruotsin kieli, Agenda).

Myös keskustelut poliisilaitoksista, käräjäoikeuksista ja kantateistä (valtatie 8) nähdään ruotsinkielisten ja erityisesti ruotsinkielisen Pohjanmaan vastaisena politiikkana. Tätä taustaa vasten, jossa erityisesti ”kattavien hoitopalveluiden saaminen ruotsiksi” on nähty maassamme lähes symbolisena ruotsin kielen asemaa kuvaavana kysymyksenä, ei ole yllättävää, että tulos on mitä se on. Keskustelu levisi luonnollisesti myös muihin maakuntiin, ja RKP:n ollessa oppositiossa on selvää, että suomenruotsalaisiin on laajasti vaikuttanut se puoluepoliittinen keskustelu, jota on käyty suomenruotsalaisissa tiedotusvälineissä tällä hallituskaudella.

Sipilän hallituksen kielipolitiikan seurauksia ei ole vielä juurikaan nähty käytännön tasolla, mutta se on todennäköisesti merkityksetön tekijä. Joka tapauksessa Sipilän hallituksen toimille ruotsin kielen aseman parantamiseksi annetaan selkeästi hylätty arvosana.

“

Osallistumme kaikkiin ”talkoisiin”, jotka tämä hallitus on keksinyt, tismalleen samantasoisesti kuin enemmistöön kuuluvat. Talkoot koskettavat meitä mahdollisesti jopa enemmän, koska ruotsinkielistä palvelua vähennetään kaikilta aloilta, joilta vain keksitään.
Nainen, Pohjanmaa

”

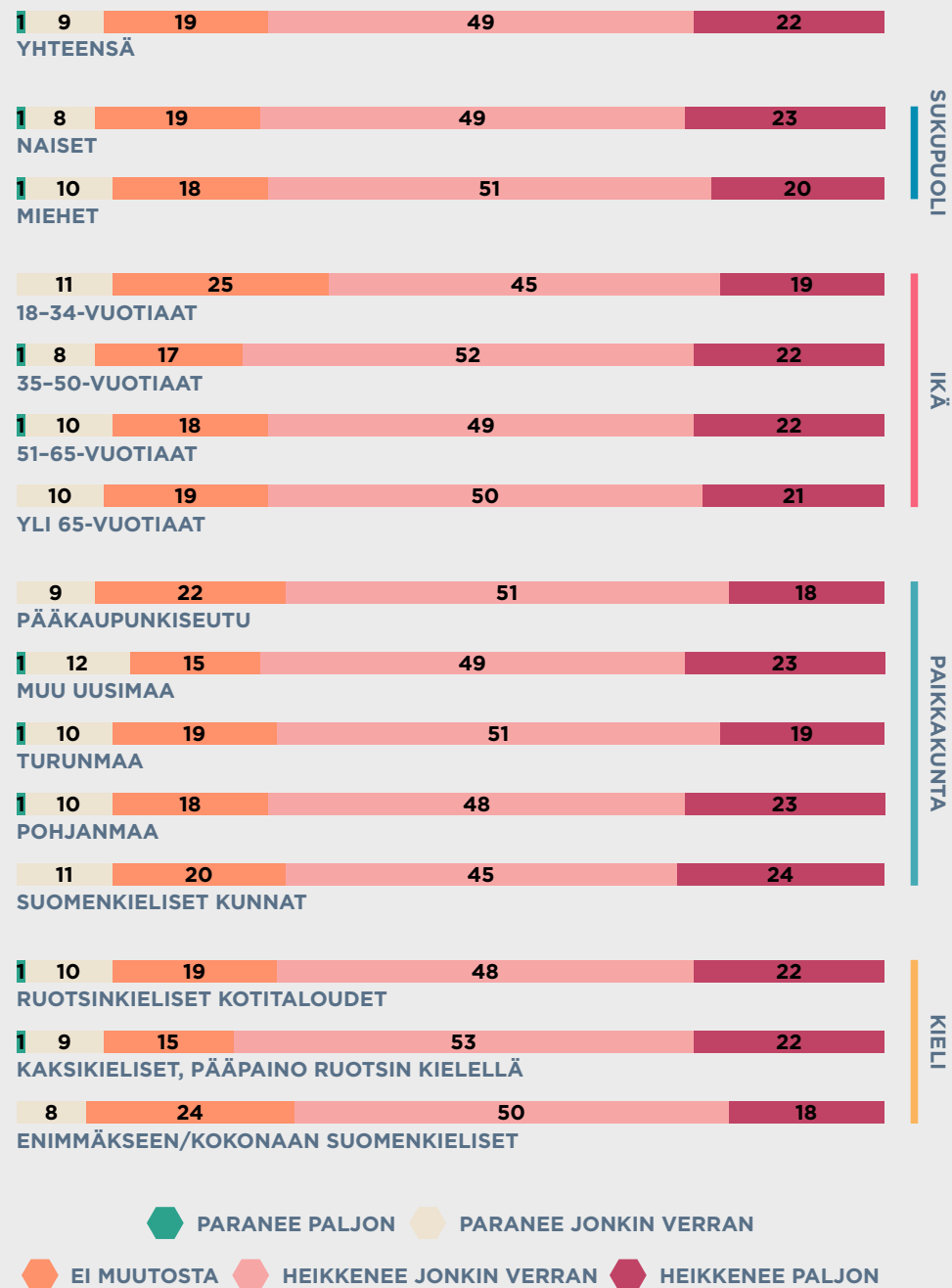

Yle on hylännyt kokonaan julkisen palvelun tehtävänsä ruotsin kielellä, mikä on täysin Sipilän hallituksen linjan mukaista.
Mies, Uusimaa

”

KUVA 3.

Miten uskot ruotsin kielen aseman kehittyvän Suomessa seuraavan viiden vuoden kuluessa?

RUOTSIN KIELEN ASEMA SEURAAVAN VIIDEN VUODEN AIKANA

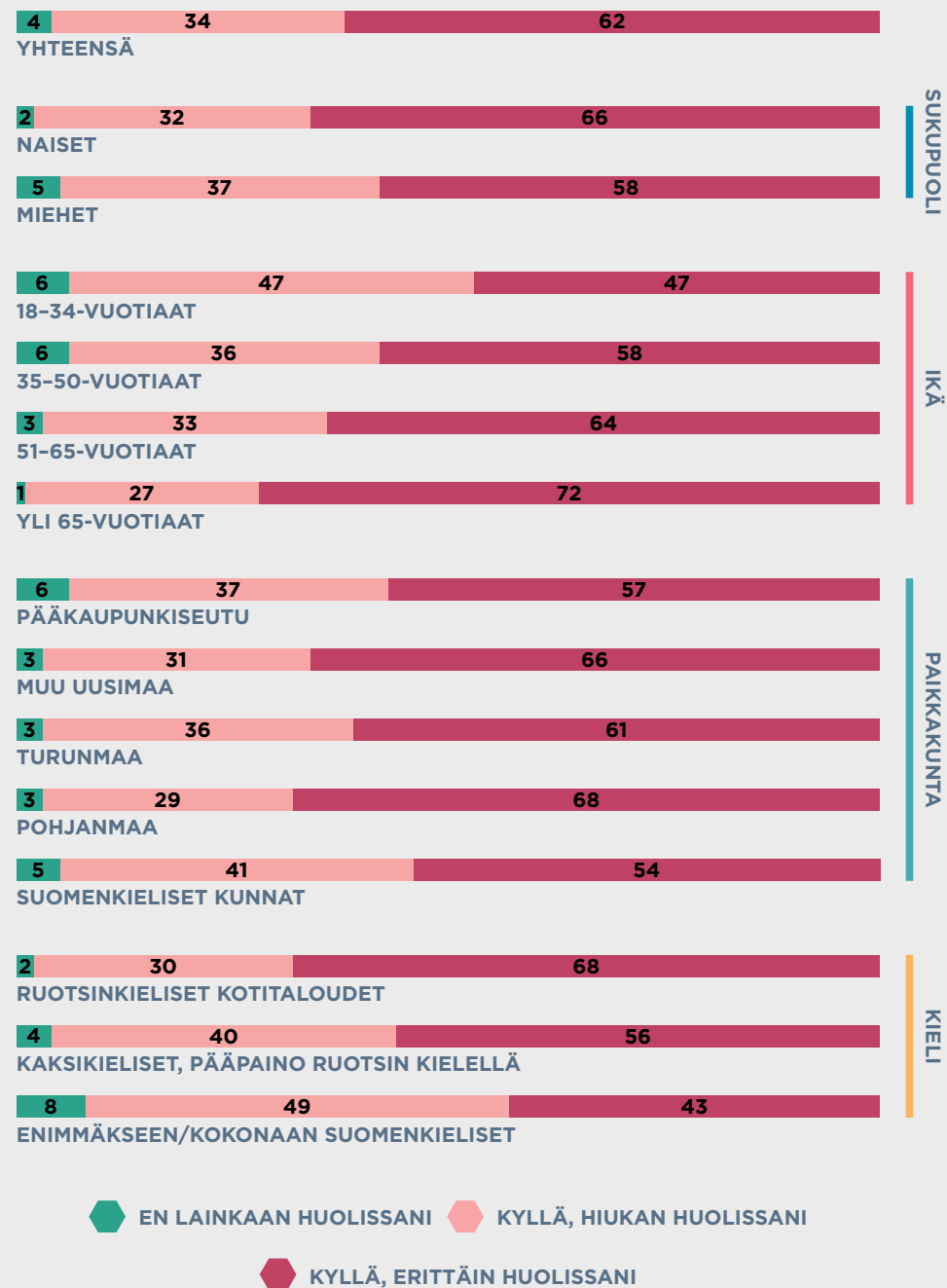
SUOMENRUOTSALAISET SUHTAUTUVAT PESSIMISTISESTI ruotsin kielen asemaan tulevaisuuden Suomessa, mikä on johdonmukaista edellä esitetyn perusteella.

Kysymykseen liittyy tietenkin monia eri ulottuvuuksia ja erilaisia näkökulmia. Useimmat pohtivat todennäköisesti ruotsin kielen juridista asemaa ja ruotsia yhtenä maan kansalliskielenä. Yhtenä ulottuvuutena kysymykseen kuuluu luonnollisesti myös ajatus ruotsista toimivana kommunikointikielenä sekä ruotsin näkyvyys julkisessa tilassa ja tietenkin ruotsinkielisen toiminnan tukeminen Suomessa, aina yleissivistävästä koulutuksesta kulttuuriin. Kielen tulee olla olemassa monilla elämänalueilla voidakseen elää ja kehittyä. Muutokset sekä julkisessa että yksityisessä sfäärissä ovat viime vuosina johtaneet niin kutsuttuun domeenien menetykseen. On kysytty, kuinka monta domeenin menetystä ruotsin kieli kestää ennen kohtalonhetkeä. Kaikki eivät kuitenkaan jaa tätä näkemystä. Monet näkevät synkkiä pilviä, mutta heidän mielestään ruotsin kielen olemassa olo on Suomessa on edelleen edellytykset ja resurssit, vaikka paikallinen vaihtelu on suurta.

Kaksi kolmesta vastaajasta (67 prosenttia) uskoo, että ruotsin kielen asema seuraavan viiden vuoden aikana heikkenee jonkin verran (47 %) tai paljon (20 prosenttia). Kysymyksestä on jätetty pois se 5 prosenttia vastaajista, joka ei ole vastannut kysymykseen. Vain joka kymmenes eli 10 prosenttia on sitä mieltä, että ruotsin kielen asema paranee jonkin verran (9 prosenttia) tai paljon (1 prosentti). Lähes yksi viidestä uskoo, että tilanne pysyy ennallaan eikä huonone tai parane. Vastaustrendeissä ei ole suuria eroja. Nuoret ovat jonkin verran vähemmän pessimistisiä kuin vanhempi sukupolvi ja alueellisesti Helsinki poikkeaa hieman muista alueista, sillä pessimistisiä on pääkaupungissa hieman vähemmän kuin muualla.

KUVA 4

Oletko huolissasi ruotsin kielen asemasta sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen ja maakuntauudistuksen toteutumisen jälkeen?

3. RUOTSINKIELISET PALVELUT

Tässä osiossa käsitellään ruotsinkielisten palveluiden tarvetta julkisella sektorilla ja palveluista saatuja kokemuksia. Yksityisen sektorin tuottamia palveluita käsitellään ainoastaan marginaalisesti, koska kielilaki koskee ensisijassa kunnan ja valtion tuottamia palveluja.

AVOIN KYSYMYKSIÄ ”Millä aloilla on tärkeää, että palveluja on saatavana ruotsin kielellä?” antoi selkeän ja yksiselitteisen vastauksen. Kun käytetään avoimia kysymyksiä, joissa ei ole valmiita vastausvaihtoehtoja, vältetään ohjailemasta vastauksia liikaa. Kyselyn tekijä voi unohtaa sisällyttää tutkimukseen jonkin vastaajille tärkeän osa-alueen. Myös sellaisille vastaajille, joilla on erityistarpeita, on annettava mahdollisuus kertoa mielipiteensä omin sanoin. Sillä ei ole välttämättä vaikutusta vastauksien yleisyyteen, mutta sillä on merkitystä yksittäiselle vastaajalle.

Sosiaali- ja terveydenhuollon mainitsi siis oma-aloitteisesti 72 prosenttia, ”kaikki viranomaiset” vastasi 31 prosenttia ja koulutuksen mainitsi 27 prosenttia. Vastaukset eivät olleet toisensa poissulkevia. Keskimäärin vastaajat mainitsivat 2,5 alaa.

”*Terveyden- ja sairaanhoito (kaikki tasot), 112, poliisi, palokunta, päivähoido, koulut, vanhainkodit, verotoimisto, Kela, pankit, posti, vakuutusyhtiöt, perintötoimistot, ulosottoviranomaiset, tuomioistuimet, asianajajat, ammattiliitot, liikenneyhteydet (bussi, juna, lentokone, taksi, yhteysveneet, matkapuhelin- ja verkkoyhtiöt) sähköyhtiöt, ravintolat, kahvilat, hotellit, huoltoasemat, katsastusyrietykset, tavaratalot, kaupat, tilapuodit, teatterit, elokuvateatterit, kioskit, uima-altaat... Nainen, Uusimaa*

Tämä vastaaja kuvailee tyhjentävästi, kuinka tärkeää ruotsinkielisen palvelun saaminen on muillakin elämänaloilla kuin julkiseen sektoriin kuuluvilla. Kysely osoitti, että monet vastaajat eivät tee eroa kielilain piirissä olevan julkisen palvelun ja yksityisen sektorin tuottamien palveluiden välillä (yksityisellä sovelletaan vain tiettyjä muodollisia sääntöjä muun muassa sisältö- ja varoitustekstien ja liiton sopimusten kääntämisestä).

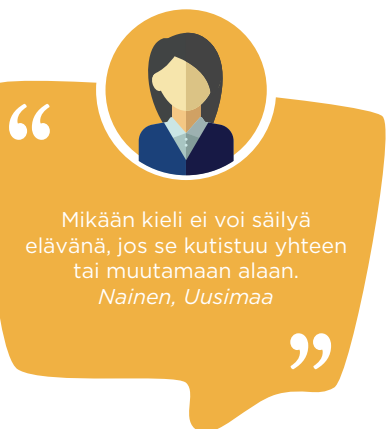
Mukana oli myös toista ääripäätä kartoittava kysymys, joka provosoi osaa vastaajista. Se oli mukana, jotta vastaajat voisivat kertoa, onko sellaisia aloja, joilla ruotsinkielistä palvelua ei tarvita tai joilla se ei ole tärkeää. Se kuului seuraavasti: *Millä aloilla ei häiritse, että palvelua EI saa ruotsiksi?*

Lähes puolet eli 47 prosenttia vastasi spontaanisti, ettei tällaisia aloja ole olemassa. Kysymys itsessään provosoi (oikeutetusti) joitakin vastaajista:

”
Ihan totta, tyhmä kysymys, mikä kysymys, täysin todellisuudelle vieras kysymys.

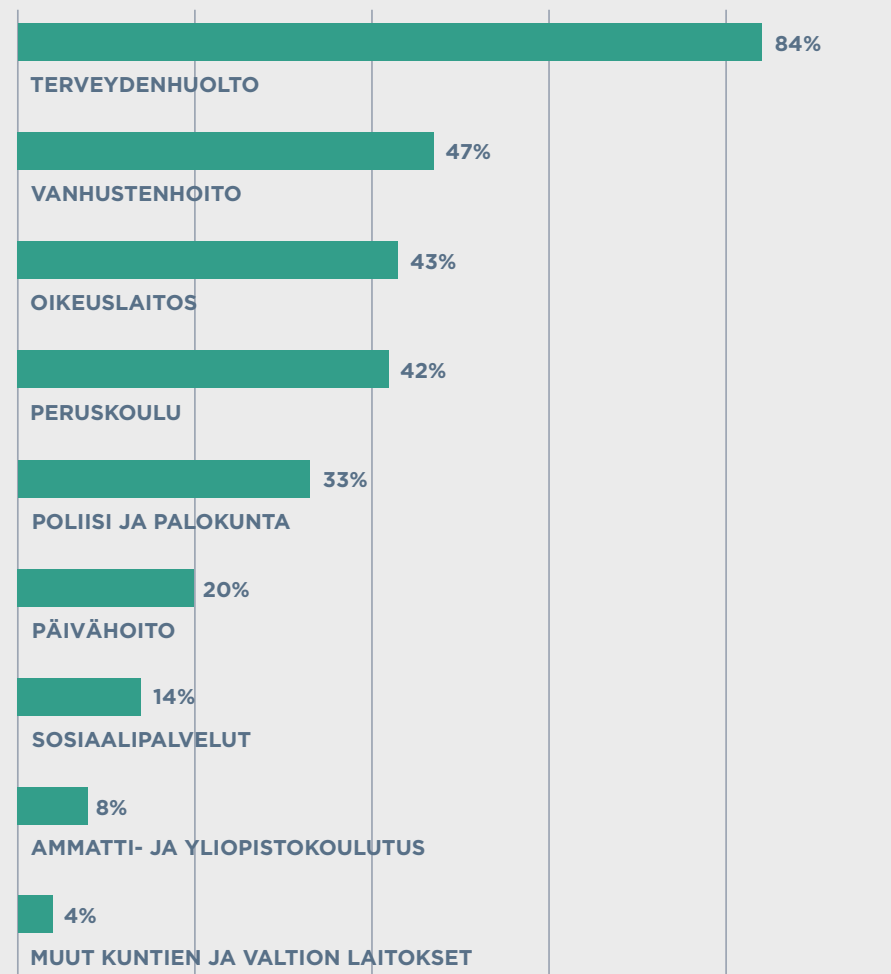
”
Kukaan ei voi antaa pikkusormea tällä tavalla tietämättä, että kohta koko käsi viedään!

”
Mitä palvelua suomenkieliset eivät halua suomeksi?

KUVA 5.

Mitä seuraavista kunnallisista/julkisista palveluista on mielestäsi tärkeä saada omalla äidinkielellään?

Alat, jotka kaikesta huolimatta mainittiin, kuuluivat lähes yksinomaan yksityiseen sektoriin:

Kaupat/liikkeet/ruokakaupat/vähittäiskauppa	21 %
Ravintolat/vapaa-aika ja muu viihde/kamppaajat, kosmetologit, automekaanikot, siivoojat/huoltoasemat	11 %
Yksityiset (pienet) toimijat/ei-valtiolliset tai kunnalliset toimijat	10 %

Humoristisia ja enemmän tai vähemmän kaukaa haettuja vastauksia annettiin myös:

”
Vankeinhoitolaitos, eläinten kasvatusta, urheiluselostukset, Tapparannan kotipelit, PerSujen toimisto, valmistusteollisuus, EU:n lomakkeet, roskien nouto ja katujen puhdistus”

Konkreettiset seurantakysymykset antoivat oikeastaan samat tulokset. Vastausvaihtoehdot olivat valmiina, mikä mahdollisti vastausten selkeämmän määrällisen luokittelun.

Kysymykseen *”Mitä seuraavista kunnallisista/julkisista palveluista on mielestäsi tärkeä saada omalla äidinkielellään?”*, ohjeena valita 2–3 vastausvaihtoehtoa, annettiin keskimäärin kolme vastausta. Se osoittaa, että vaihtoehtojen löytäminen ei ole vaikeaa, vaikeus on pikemminkin vaihtoehtojen karsimisessa ja vaihtoehtojen priorisoimisessa.

Se osoittaa, että tämän tyyppisiin kysymyksiin ei ole vaikeaa vastata. Suurimmalle osalle on selvää, että ruotsinkielisten palveluiden tulisi toimia useimmilla yhteiskunnan alueilla. Tosin jotkut palvelut

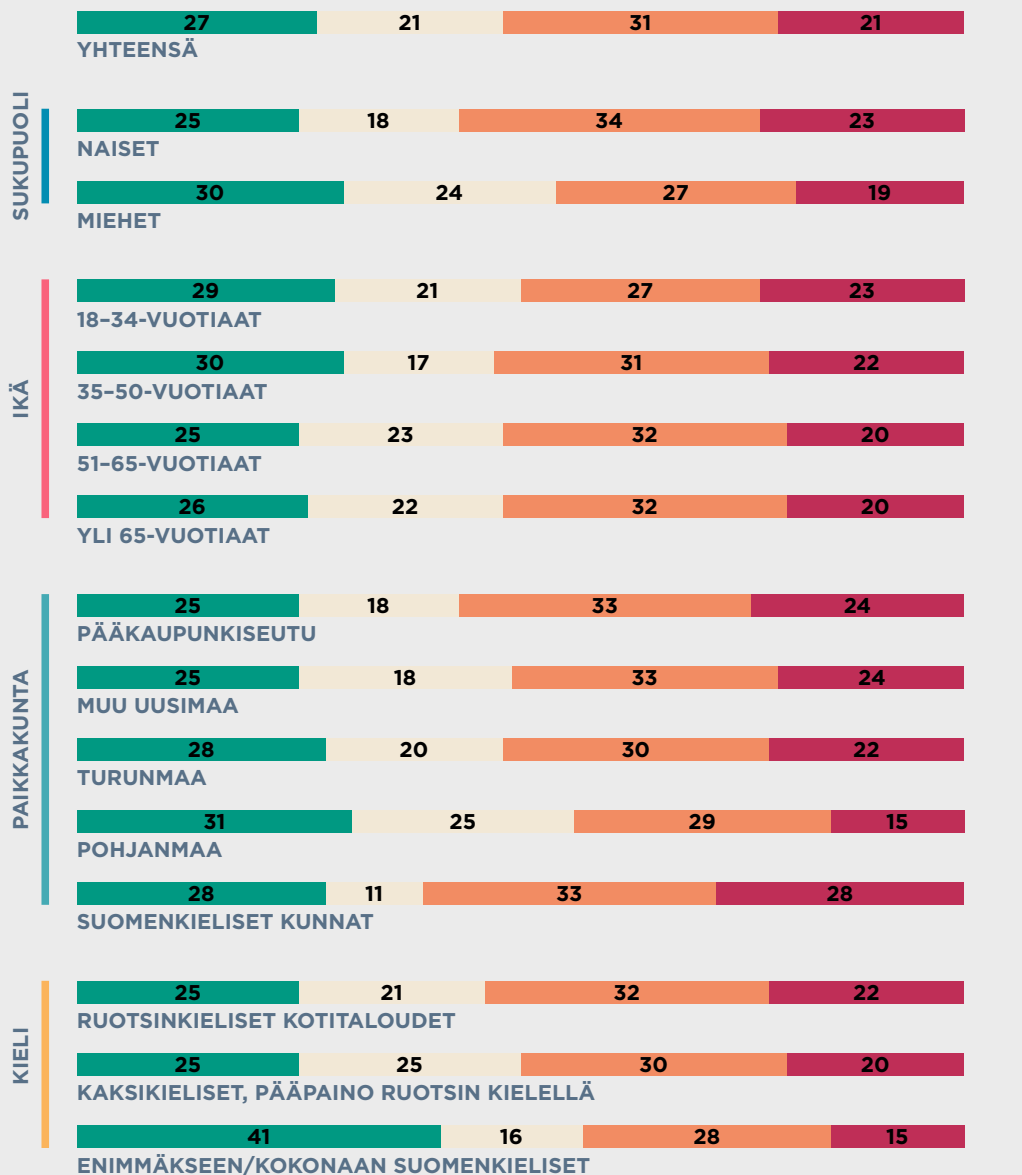
ovat tärkeämpiä kuin toiset.

Terveysten- ja sairaanhoito hallitsee selvästi vastauksissa. Jopa 72 prosenttia mainitsee sen oma-aloitteisesti ja vastausvaihtoehtoja annettaessa jopa 84 prosenttia valitsee sen. Näin selkeä vastustrendi ei yllätä. Samanlaisia tendenssejä on esiintynyt aikaisemminkin sekä Barometrissä ja Kielibarometrissä.

Selitykseksi voidaan nostaa kaksi seikkaa. Terveysten- ja sairaanhoidon potilaana ihmiset tuntevat yleensä olonsa haavoittuvaisiksi, oma terveys huolestaa ja epävarmuus on läsnä kielestä riippumatta. Potilas haluaa saada selkeää tietoa terveydestään ja tuntee olonsa turvallisiksi. Potilaan tai henkilökunnan ontuva kielitaito lisää epävarmuutta ja turvattomuuden tunnetta. Hoitotilanteessa on **tärkeää ymmärtää ja tulla ymmärretyksi.**

Koetko saaneesi huonompaa palvelua äidinkielesi vuoksi käyttäessäsi kunnallisia/julkisia palveluita?

Monet suomenruotsalaiset tunnistavat tilanteen. Jos terveydenhuollon ammattilainen, vaikka hänen asenteensa olisi ystävällinen, ei ymmärrä kielen vivahteita, potilas tuntee olonsa epävarmaksi. Jos hän ei myöskään täysin ymmärrä, mitä hoitohenkilökunta yrittää kertoa, epävarmuuden ja turvattomuuden tunne vain kasvaa.

Jos tarjoutuu itse vaihtamaan kieltä tai sitä pyydetään potilaalta, voi tuntea painetta osata puhua täydellistä suomea. Tietenkin on paljon sellaisia suomenruotsalaisia, jotka ovat niin kaksikielisiä, että hallitsevat sanaston sujuvasti molemmilla kielillä. Mutta kaksikielisilläkin on harvoin yhtä hyvä sanavarasto kaikilta aloilta. Oma työ automekaanikkona, myyjänä, taksinkuljettajana, maanviljelijänä, opettajana, pankkivirkailijana tai insinöörinä sujuu molemmilla kielillä, mutta erikoisan termit ja harvoin käytetty sanasto voivat aiheuttaa hankaluuksia.

Auton vieminen huoltoon edellyttää vahvaa kaksikielisyyttä, kun korjaajalle pitää selittää, että sylinterin tiiviste, kaasutin ja tuulilasinyyhkimet on tarkistettava.

Kuinka moni tietää tältä istumalta, miten sappi, keuhkot, luunmurtuma, nenäverenvuoto ja sydämen vajaatoiminta sanotaan suomeksi? Tai mitä sanat happinaamari, haima, umpisuoli tai sikiö tarkoittavat ruotsiksi. Suomen ruotsinkielisten asukkaiden yhteistyöelin Svenska Finlands folkting on kiinnittänyt huomiota tähän ongelmaan ja laatinut pienen sanalistan terveydenhuoltoalan opiskelijoille.

Koetko saaneesi huonompaa palvelua äidinkielesi takia käyttäessäsi kunnallisia/julkisia palveluita (esimerkiksi kunnallisia terveyspalveluita)?

Joka viides vastaaja (20 %) on kokenut toistuvasti saaneensa huonompaa palvelua äidinkieltensä vuoksi. Lisäksi 29 prosenttia (lähies kolme kymmenestä) on kokenut saaneensa huonompaa palvelua joskus ja 19 % satunnaisesti. Yhteensä siis 68 prosenttia eli kaksi kolmesta on

kokenut saaneensa huonompaa palvelua äidinkieltensä vuoksi. Eri vastausryhmien välillä ei ole suuria eroja. Pohjalaisilla on kaiken kaikkiaan vähiten kokemusta kielen takia saadusta huonosta palvelusta.

Vastaajien kokemuksia kuvaavista avoimista vastauksista alueellisesti koostettu otos.

UUSIMAA

Sain vastaanotolla työskentelevältä sairaanhoitajalta haukut, kun puhuin ruotsia. Tein valituksen ja hänen pomonsa soitti ja haukkui minut, kun en arvostanut heidän ”parasta hoitajaansa!”.

Minun piti vaihtaa kieltä, joten palvelen siis häntä, jonka pitäisi palvella minua.

Puhun yleensä suomea, ja olen vain iloinen, jos joku puhuu ruotsia.

Pääasiassa äitini, joka ei saa terveydenhoitoa äidinkielellään.

Minulle tulee tunne, että kieleni aiheuttaa henkilökunnalle vaiivaa, minkä jälkeen häpeän itseäni ja vaihdan suomeen.

Kun poikamme syntyi, emme saaneet palvelua ruotsiksi vaan keholla englannin kielellä.

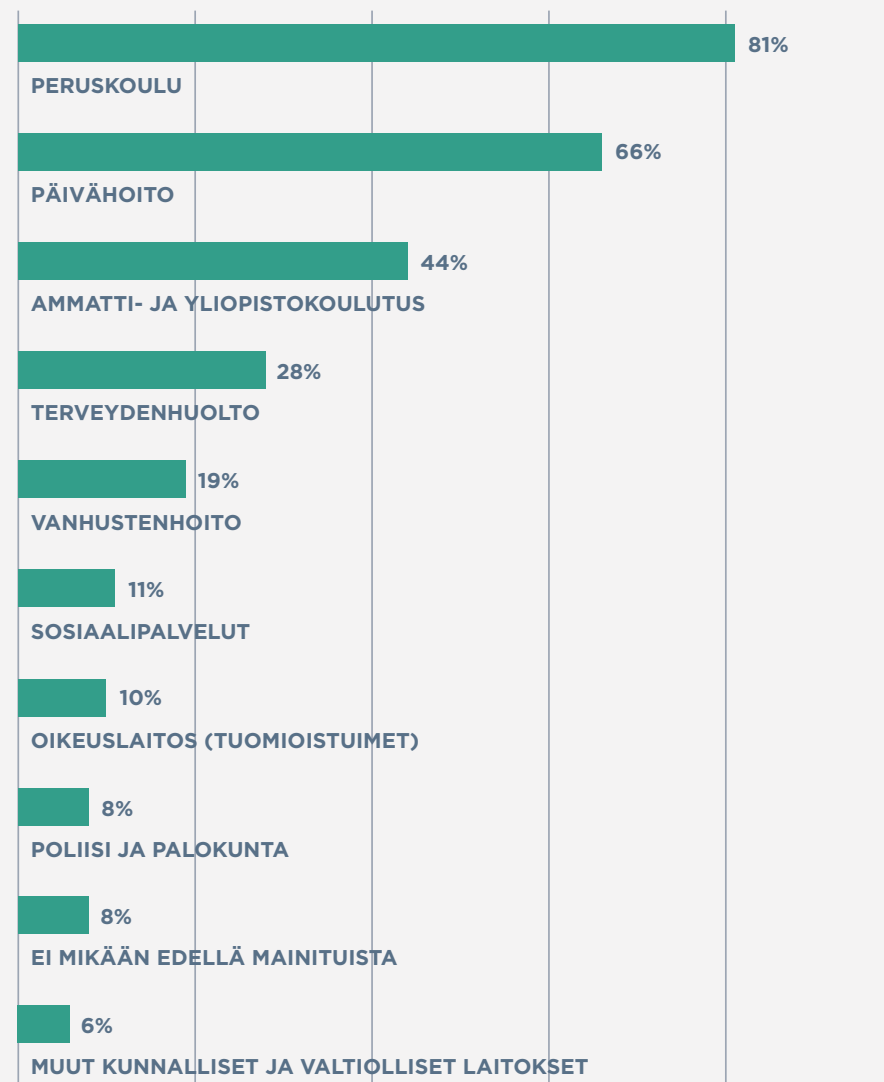
Olen saanut haukut Teknisessä korkeakoulussa, kun pyysin saada tenttikysymykset ruotsiksi.

Päiväkodin hoitajat, jotka puhuvat sekakieltä: Häng inte i tädin vaatteet!”

Lääkärit, jotka puhuvat venäjää ja muita kieliä, mutta eivät ymmärrä edes suomea.

KUVA 7.

Missä seuraavissa kunnallisissa/julkisissa palveluissa ruotsinkielinen palvelu toimii mielestäsi hyvin? Voit valita useita vaihtoehtoja.

VARSINAIS-SUOMI

He puhuvat mieluummin englantia kuin ruotsia.

Koen, ettei minua ymmärretä tarpeeksi hyvin, kun kerron terveysongelmistani ruotsiksi tai huonolla suomella.

Poliisi uhkasi viedä minut putkaan, jos en vaihtaisi ruotsia suomeksi tai englanniksi.

Joskus hyvä tahto puuttuu.

En enää yritä puhua ruotsia, mutta joskus saatan yllättää vaikkapa farmaseutin ehdottamalla ruotsin puhumista.

Minulle on jopa naurettu päin naamaa, kun olen kysynyt sairaanhoitajalta jotakin ruotsiksi.

POHJANMAA

Terveydenhoitaja ihmetteli, että on edelleen olemassa tällaisia "ummikkolapsia" kuin lapseni.

Terveydenhuollossa kysytään usein "vörstår du vinska"?

Täytyy varmaan kuolla ennen kuin tulee kuulluksi!

Olen erittäin anteeksiantava niitä kohtaan, jotka edes yrittävät puhua ruotsia.

Asiakirjat tulevat yleensä suomeksi, vaikka palvelua annettaisiin ruotsiksi.

Olen nähnyt, miten sairauskertomuksia kirjoittavat ovat ymmärtäneet väärin ruotsia puhuvia potilaita.

Hätäkeskuksen virkailija ei ymmärtänyt teiden nimiä ruotsiksi (vaikka suomenkielisiä ei ollut).

Palvelu on ollut ok, mutta ei asenne!

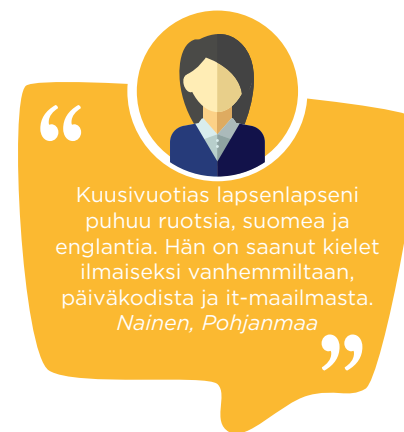
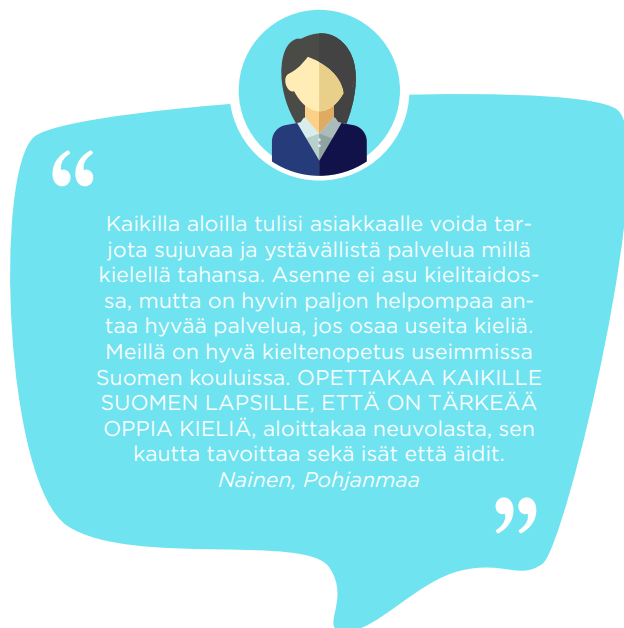
Seinäjoen sairaalassa nuori hoitaja sanoi minulle, että Suomessa puhutaan suomea.

Olin vihainen, mutta sanoin hänelle rauhallisesti suomeksi, että Suomi on kaksikielinen maa ja myös sinä voit oppia ruotsia!

Vaikka olen kaksikielinen, minua loukkaa, etten voi käyttää perustuslaillista oikeuttani käyttää omaa äidinkieltäni.

Alat, joilla kielelliset palvelut (ja kielilaki) toimivat ilman suurempia ongelmia ovat aloja, jotka myös käytännön tasolla on organisoitu kielelliseltä pohjalta. Näihin aloihin kuuluu suurin osa opetustoimesta, esimerkiksi peruskoulu, päivähoito, ammatillinen koulutus ja korkeakoulutus.

Tyytyväisiä ollaan myös terveydenhuoltoon, vanhustenhoitoon ja sosiaalipalveluihin sekä oikeuslaitokseen, poliisiin ja pelastuslaitokseen, mutta tyytyväisyys rajoittuu kuitenkin vahvasti ruotsinkielisiin alueisiin, varsinkin ruotsinkieliseen Pohjanmaahan.

4. SUOMENRUOTSALAISET LIIKKEELLÄ?

Suomenruotsalaisella identiteetillä on monia muotoja. Siihen vaikuttavat usein paikalliset perinteet ja kieliolosuhteet sekä tietenkin myös yksilön kaksikielisyyden aste ja elämäntilanne. Yleisesti ottaen voidaan kuitenkin todeta, että suomenruotsalainen identiteetti on vahva ja vakaa riippumatta siitä, miten sitä mitataan.

Tässä luvussa käsitellään kysymyksiä, jotka liittyvät suomenruotsalaiseen kulttuuriin ja ruotsin kielen asemaan Suomessa. Lisäksi käsittelemme niitä toimia, joita suomenruotsalaiset tekevät säilyttääkseen ruotsin kielen Suomessa näkyvänä osana yhteiskuntaa sekä välittääkseen kielen seuraavalle sukupolvelle.

Reilusti yli 90 prosenttia vastaajista taustasta riippumatta katsoo, että on tärkeä vaalia ruotsin kielen asemaa ja suomenruotsalaista kulttuuria. Osa vastaajista on myös halunnut kertoa tarkemmin ajatuksistaan.

ON TÄRKEÄÄ VAALIA RUOTSIN KIELEN ASEMAA SUOMESSA

ON TÄRKEÄÄ VAALIA SUOMENRUOTSALAISTA KULTTUURIA

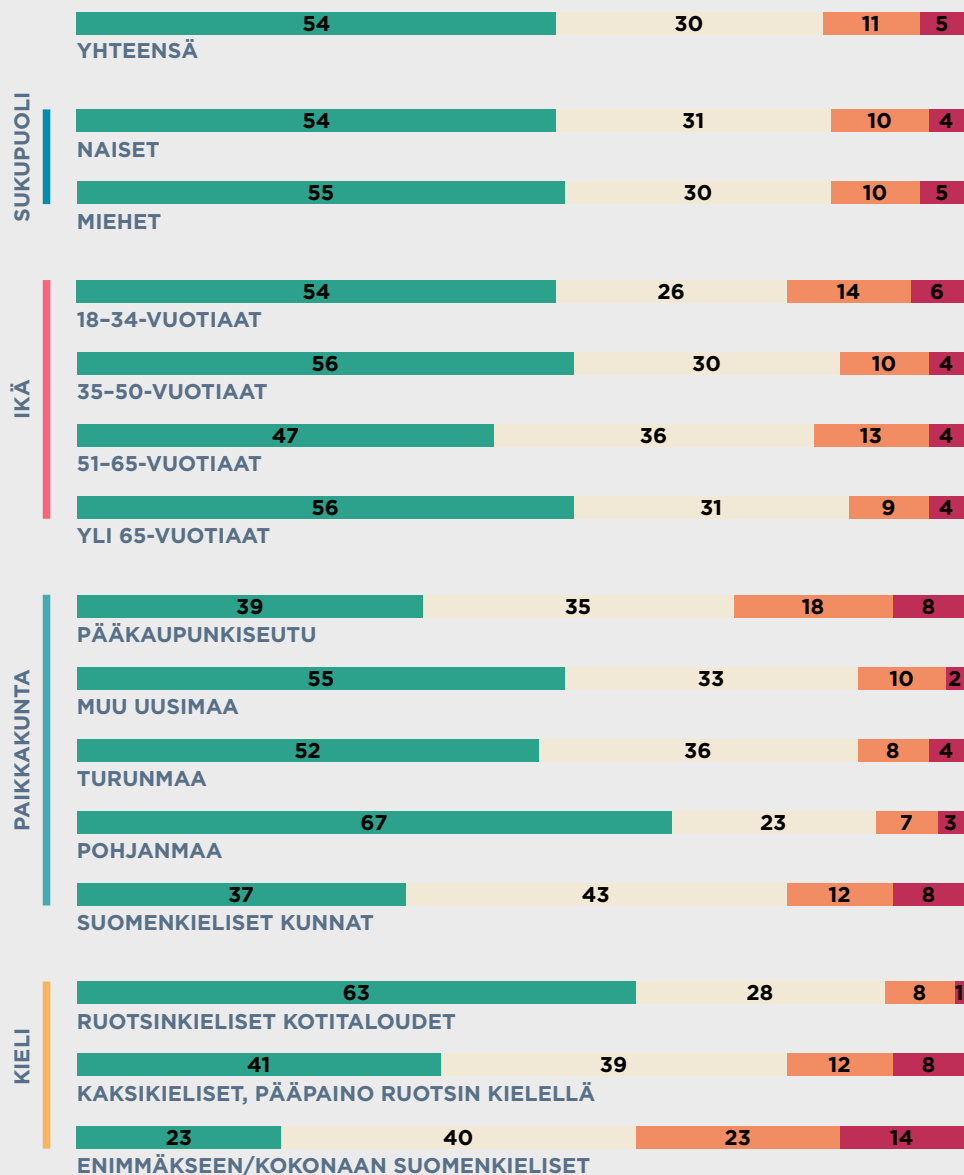
SUOMENRUOTSALAINEN KULTTUURI ON MINULLE TÄRKEÄ

◆ TÄYSIN SAMAA MIELTÄ
 ◆ OSITTAIN SAMAA MIELTÄ

◆ EI SAMAA EIKÄ ERI MIELTÄ
 ◆ OSITTAIN/TÄYSIN ERI MIELTÄ

Asioin mieluiten paikoissa, joissa tiedän saavani palvelua ruotsiksi.

“ Olen täysin kaksikielinen, mutta minulle kyse on kulttuurista, lisäksi haluan siirtää ruotsin kielen lapsilleni.
Nainen, Uusimaa

“ On tärkeää korostaa kulttuuria identiteetin kehityksen vuoksi, kyse on kuulumisesta johonkin.
Nainen, Pohjanmaa

“ Ruotsinkielinen kulttuuri tulee säilyttää.
Mies, Uusimaa

“ Kulttuuria on tärkeää korostaa identiteetin kehityksen vuoksi - kyse on kuulumisesta johonkin.
Nainen, Pohjanmaa

Yhtä itsestään selvää on, että lapset kasvatetaan ruotsin kielellä ja heille valitaan ruotsinkielinen päivähoido ja koulu. Myös kaksikielisissä ja suomen kielen hallitsemisissa kotitalouksissa on ruotsinkielisen päiväkodin ja koulun antama tuki itsestäänselvyys, vaikka ne eivät aina sijaitsekaan kohtuullisen matkan päässä.

HYVIN TODENNÄKÖISESTI
 MELKO TODENNÄKÖISESTI
 MELKO TAI ERITTÄIN EPÄTODENNÄKÖISESTI

Kuinka tärkeää on, että myös yksityisellä sektorilla on saatavana ruotsinkielisiä palveluita? Valitaanko ruotsinkielinen palvelu periaatteesta vai onko sillä edes merkitystä, sillä monet suomenruotsalaiset ovat kaksikielisiä ja käyttävät enimmäkseen suomea työelämässä?

Suoraan kysymykseen, vaikuttaako ruotsinkielisen palvelun saaminen asiointipaikan valintaan saa hieman erilaisia vastauksia. Ruotsinkielisessä ympäristössä ja ruotsinkielisissä kotitalouksissa asuvat (joiden kaksikielisyys on vähäisempää) ovat kielellisesti johdonmukaisempia valinnoissaan.

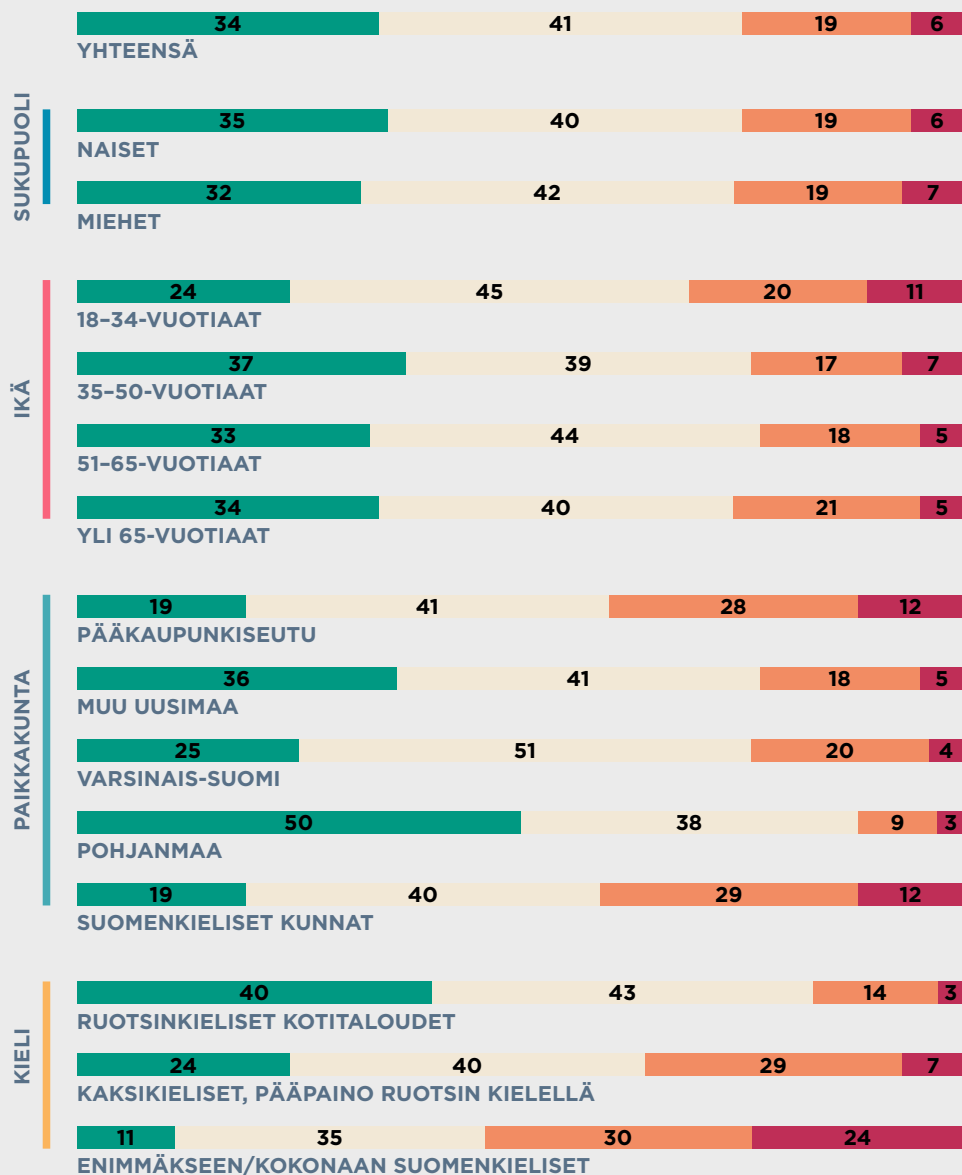
Kaikki muu olisi jokseenkin epäloogista.

On tietenkin helpompaa vaatia johdonmukaisesti ruotsinkielistä palvelua, jos muuta vaihtoehtoa ei ole. Mitä yksikielisempi on, sitä riippuvaisempi tietenkin on ruotsinkielisestä palvelusta. Sen vuoksi ei ole mitenkään yllättävää, että ympäristössä, jossa ruotsinkielistä palvelua on saatavana, ollaan johdonmukaisempia omissa valinnoissaan.

Kaksikielisessä ja suomen hallitsemassa ympäristössä ollaan paljon joustavampia, koska sama joustavuus on näille ihmisille ominaista niin työssä, kotona kuin vapaa-ajalla.

Vaadin palvelua ruotsiksi.

“
 Kanssakäyminen suomenkielisten kanssa ja tutustuminen suomalaiseen kulttuuriin on antanut minulle uusia näkökulmia ja vahvistanut positiivisuutta ja suvaitsevaisuutta suomenruotsalaisessa identiteetissäni.
Nainen, Turunmaa
 ”

“
 Nuorten on tärkeä rakentaa vahva suomenruotsalainen identiteetti, jotta he voivat alkaa elää omaa elämäänsä tietäen, keitä he ovat.
Nainen, Uusimaa
 ”

“
 Päivystävä hammaslääkäri (syntynyt ulkomailla) oli sopeutunut niin hyvin Suomeen, että hän oli alkanut vihata ruotsin kieltä. Hän läksytti minua sanomalla “Suomessa puhumme suomea”. Minä: “Ja ruotsia.” Hän: “Valitettavasti.” En maksanut laskua kun se tuli vaan lähetin valituksen. Johtaja lähetti minulle pahoittelumeilin, mutta tuskin hän piittäsi asiasta.
Nainen, Uusimaa
 ”

On selvää, että suomenruotsalaisilla on erilaisia enemmän tai vähemmän tietoisia kielistrategioita ja tapoja käyttää kieltä arkipäivässään, mikä tietenkin pohjautuu kunkin suomen kielen taitoon ja lähiympäristössä puhuttuun kieleen.

Seuraavassa muutama esimerkki:

Nykyään pubun ruotsia kovaan ääneen.

Mies, Turunmaa

Aloitin aina ruotsiksi, mutta nykyään monet vastaavat englanniksi, valitettavasti!

Nainen, Uusimaa

Jos olen kiireinen, saatan puhua heti suomea. Poliisin kanssa pubun aina suomea, muuten seuraukset voivat olla ikävät.

Mies, Turunmaa

Olen vahvatahtoinen ihminen enkä taipu painostuksen alla.

Nainen, Pohjanmaa

Pubun suomea vain, jos suomenkielinen on niin tolo, ettei hän tajua, mitä yritän sanoa.

Mies, Uusimaa

EN KOSKAAN välttä äidinkieleni pubumista.

Mies, Uusimaa

Pubun aina ruotsia, avoimesti ja iloisesti.

Nainen, Uusimaa

Kaksikielisenä reagoi melko helposti ympäristön kieleen ja valitsee kielen sen mukaan.

Mies, Uusimaa

Haluan pitää kiinni oikeudestani puhua äidinkieltäni kaikissa tilanteissa.

Nainen, Pohjanmaa

Silkasta mukavuudenhalusta aloitan pubumisen lähes aina suomeksi.

Mies, Turunmaa

Yritän olla välttämättä, mutta kun minun täytyy ehdottomasti saada ääneni kuuluviin, valitsen suomen kielen.

Nainen, Uusimaa

Kokeilen aina ensiksi ruotsin pubumista ja joskus saan yllättyä vastauksesta. Kerran esimerkiksi ulkomaalaistaustainen taksinkuljettaja vastasi minulle hyvällä, vaikkakin kankealla ruotsilla.

Nainen, Uusimaa

Kun soitan johonkin julkiseen palveluun ja pyydän saada puhua ruotsia, joudun odottamaan puhelimesta 30 minuuttia ja kuulemaan lukemattomia kertoja ”hetkinen” ja sitten taas lisää odotusmusiikkia... ennen kuin julkinen palvelu lopettaa puhelun.

Mies, suomenkielinen Suomi

Pubun täydellistä suomea ja saan asiat hoidettua suomeksi nopeammin. Se on minulta väärin, mutta terveyteni on ajoittain huono enkä jaksakaan tehdä asioita vaikeammiksi.

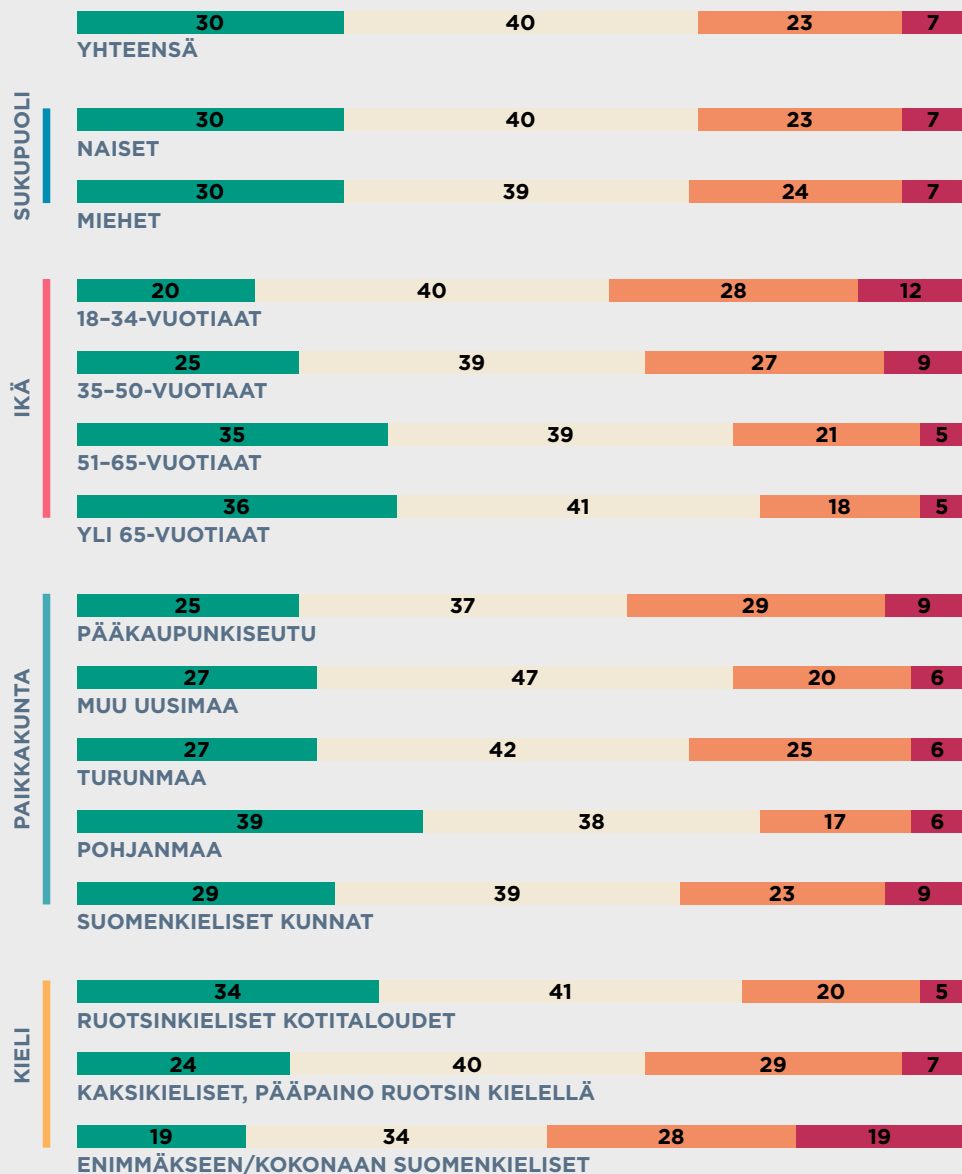
Nainen, Turunmaa

Lähestyn 60 vuotta, enkä välitä vähääkään, kuka on mitäkin mieltä siitä, että pubun äidinkieltäni

Nainen, Uusimaa

KUVA 12.

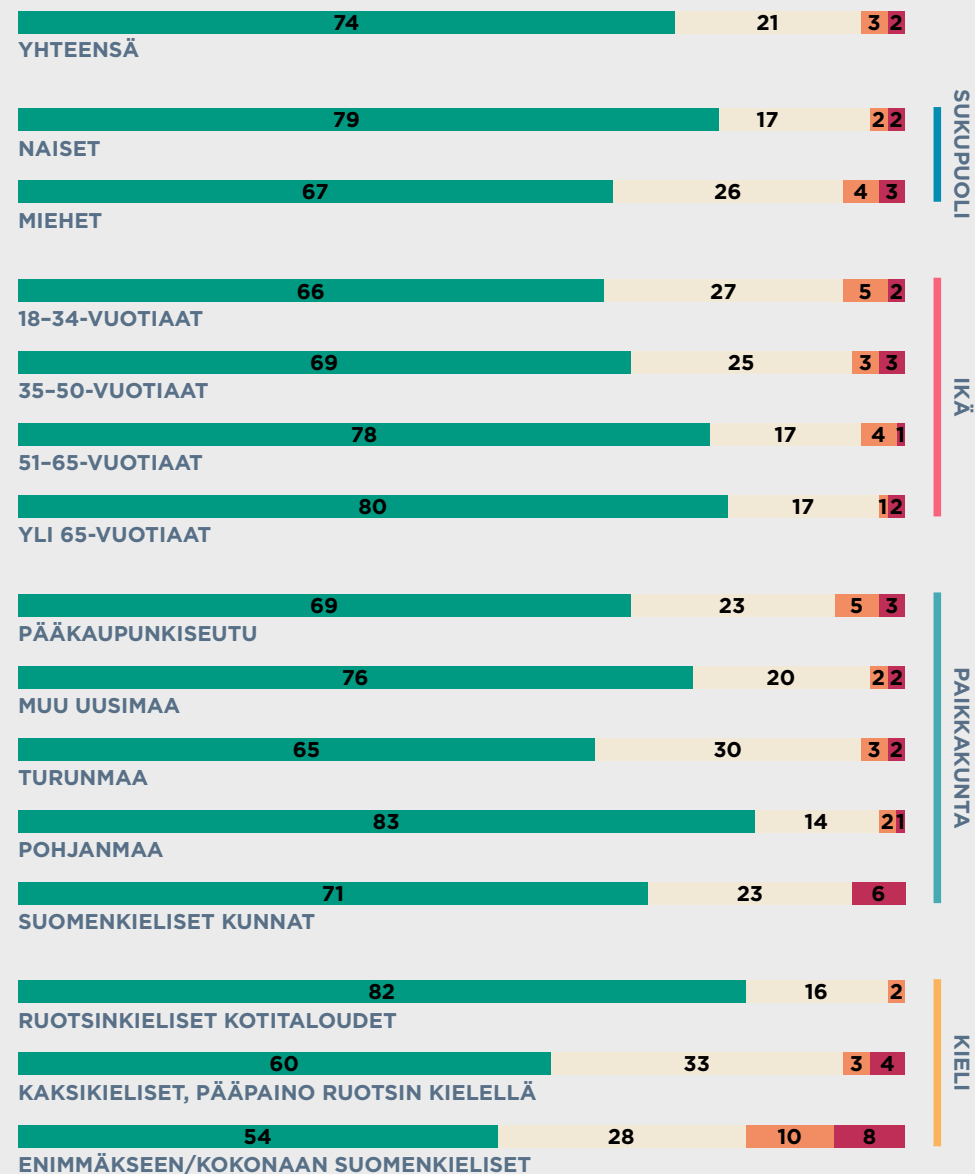
Otan aktiivisesti osaa ruotsin kielestä käytävään julkiseen keskusteluun.

◆ HYVIN TODENNÄKÖISESTI
 ◆ MELKO TODENNÄKÖISESTI
◆ MELKO EPÄTODENNÄKÖISESTI
 ◆ ERITTÄIN EPÄTODENNÄKÖISESTI

KUVA 13.

Poliittisissa vaaleissa äänestän ehdokkaita, jotka tekevät työtä ruotsin kielen hyväksi.

◆ HYVIN TODENNÄKÖISESTI
 ◆ MELKO TODENNÄKÖISESTI
◆ MELKO EPÄTODENNÄKÖISESTI
 ◆ ERITTÄIN EPÄTODENNÄKÖISESTI

Jos uskoo vastaajia itseään, he osallistuvat aktiivisesti ruotsin kielestä käytävään julkiseen keskusteluun. Selkeä enemmistö sanoo olevansa aktiivinen keskustelija. Julkista keskustelua käydään tänä päivänä erilaisilla foorumeilla ja siinä on monia ulottuvuuksia. Tuloksia ei tule siksi ylitulkita, vaikka osallistuminen ei näy perinteisissä medioissa, kuten sanomalehtien yleisönosastoilla. Tulosta tulisi mieluummin tulkita niin, että monilla suomenruotsalaisilla on tänä päivänä valmius puolustaa ruotsia eri yhteyksissä, joissa puolustaminen on paikallaan.

Kielelle annettu merkitys poliittisissa vaaleissa vahvistaa sitä kuvaa, jonka olemme jo saaneet suomenruotsalaisten kielellisistä valinnoista. Kieli on tärkeä tekijä vaaliuurnilla. Yli 90 % sanoo äänestävänsä ehdokasta, joka edistää ruotsin kielen asemaa. Naisille se on jonkin verran tärkeämpää kuin miehille.

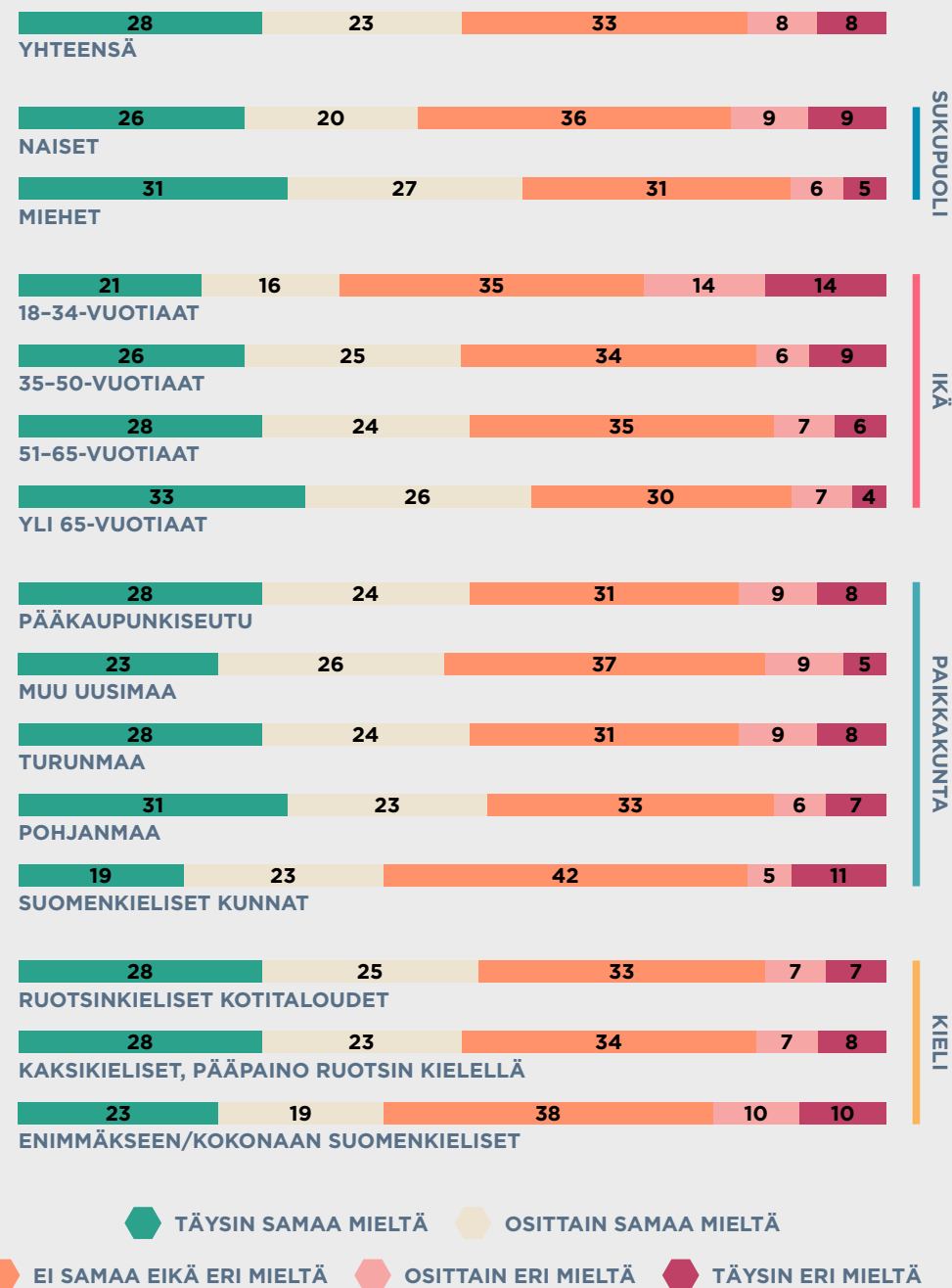
Vanhemmalle ikäluokalle (51+) kieli on tärkeämpi kuin nuoremmalle, mutta kyse on vain aste-eroista. Ruotsin vahvemmin hallitsemassa ympäristössä vastaus on selkeämpi.

Jopa huomattavan suuri joukko suomenruotsalaisia on sitä mieltä, että suomenruotsalaisten tulisi hankkia enemmän lapsia ruotsin kielen aseman vahvistamiseksi Suomessa. Tällaisen kysymyksen kohdalla on riski vastausten ylitulkinnasta. Jos on antanut "ruotsimielisen" vastauksen, voi olla vaarana jatkaa aloittamallaan linjalla loppuun asti. Vastausta voi tulkita myös niin, että pidetään hyvänä asiana, jos suomenruotsalaisten syntyvyys takaa suomenruotsalaisten määrän kasvun. Mutta mielellään muut voisivat hoitaa sen! Vastaajista etenkin vanhempi ikäluokka kannattaa suomenruotsalaisten syntyvyyden lisäämistä.

Lopuksi vastakkaiseen kysymykseen, pitäisikö suomenruotsalaisten oppia suomea, jotta kaksikielistä (lue ruotsinkielistä) palvelua ei enää tarvittaisi, vastattiin selkeästi ei, tosin 10 % oli väittämästä samaa mieltä.

KUVA 14.

Suomenruotsalaisten pitäisi hankkia enemmän lapsia ruotsin kielen aseman vahvistamiseksi Suomessa.

5. KOETTU SYRJINTÄ

"Syrjintä" on voimakas sana. Ketään ei saisi syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, poliittisen vakaumuksen, ammattiyhdistystoiminnan, perhesubteiden, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai minkään muun henkilöön liittyvän syyn vuoksi.

SYRJINTÄ ON KIELLETTY riippumatta siitä perustuuko se henkilöä itseään tai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen.

Suomen syrjintää koskevassa lainsäädännössä välitöntä syrjintää ei ole määritelty, mutta laissa korostetaan oikeutta yhdenvertaiseen kohteluun.

Ruotsin syrjinnänvastaisessa lainsäädännössä syrjintä tarkoittaa, että joku asetetaan epäedulliseen asemaan tai jonkun oikeutta loukataan ja tällaiseen kohteluun liittyy joku seitsemästä syrjintäperusteesta. Syrjintä voi olla välitöntä tai välillistä. Lisäksi saatavuuden rajoittaminen, häirintä, seksuaalinen häirintä ja käsky tai ohje syrjiä ovat syrjinnän muotoja.

Syrjintä voi olla fyysistä, mutta usein se loukkaa henkistä koskemattomuutta. Sosiaalisen median välityksellä tapahtuvan verbaalisen syrjinnän voidaan otaksua lisääntyneen, koska kanavia on enemmän.

Nettivilhastusta, #metoo-kampanjasta, rasismista, muukalaiskammosta ja ulkomaalaisvihasta käyty keskustelu sekä ylipäättään avoimempi – mutta samalla raaempi – tapa puhua näistä ilmiöistä on osaltaan madaltanut syrjintäkynnystä, mutta samaan aikaan syrjinnän eri muotoja siedetään entistä huonommin.

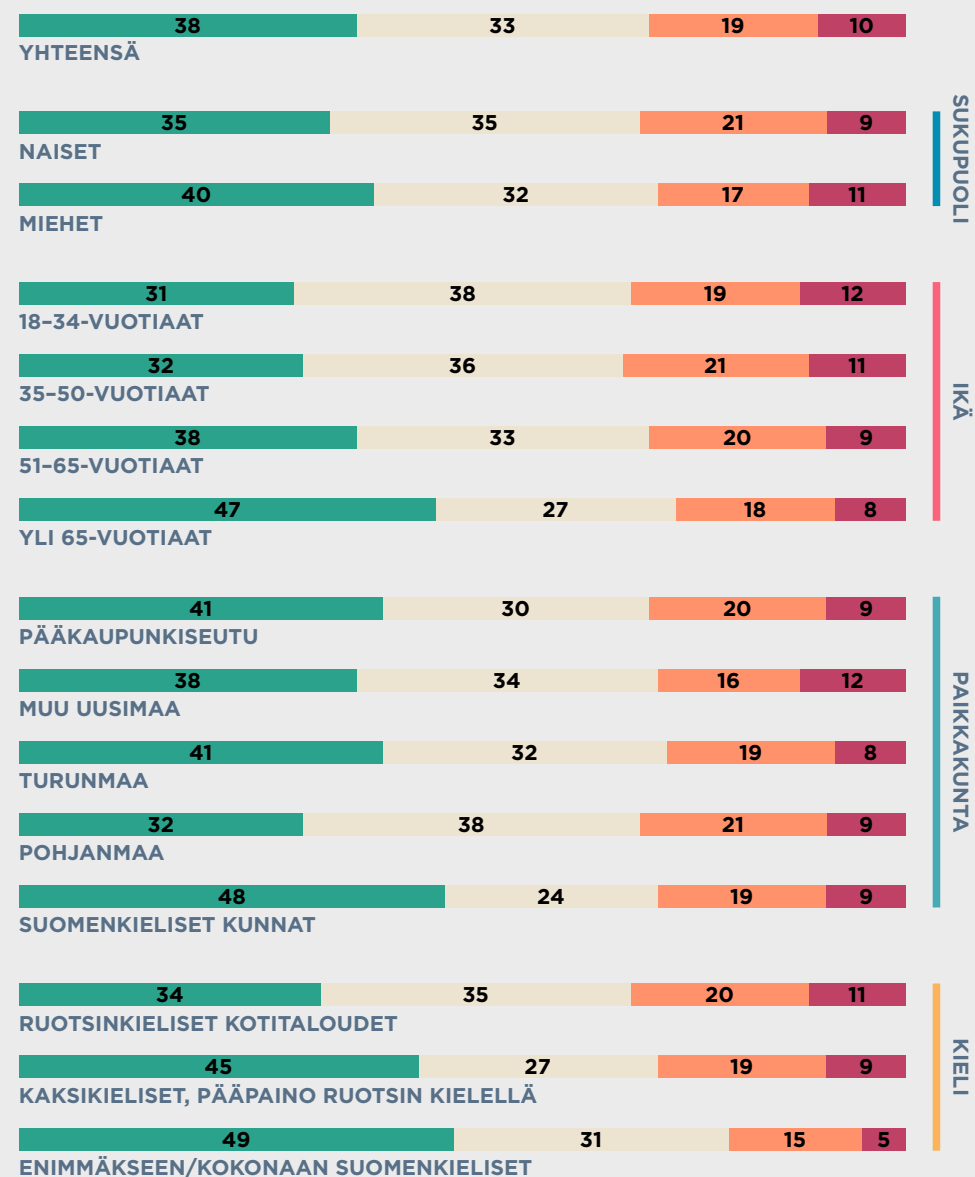
Aikaisemmin saattoi tuntua kaukaa haetulta kysyä suomen-

ruotsalaisilta, ovatko he kokeneet Suomessa syrjintää nimenomaan ruotsinkielisyyden takia. Kun samaa kysytään tänään, kysymys on valitettavasti yhtä relevantti kuin pelottava.

Kyselylomakkeessa esitettiin yleinen kysymys syrjinnän tai sanallisen hyökkäyksen kohteeksi joutumisesta äidinkielen takia joko työelämässä tai vapaa-ajalla. On muistettava, että kysymys oli yksi monista kieli-ilmapiiiriä ja ruotsinkielistä palvelua kartoittavista kysymyksistä, minkä vuoksi sen katsottiin olevan relevantti. Asiayhteydestään irrotettuna tai aivan eri yhteydessä kysymys olisi luultavasti koettu melko polarisoivana ja rohkeana.

KUVA 15.

Oletko joutunut kokemaan syrjintää/sanallisia hyökkäyksiä työelämässä tai vapaa-ajallasi äidinkielesi takia?

EN KYLLÄ, MUUTAMAN KERRAN KYLLÄ, JOSKUS KYLLÄ, TOISTUVASTI

Syrjintää ja sanallisia hyökkäyksiä on esiintynyt ja esiintyy kielen takia paljon yleisemmin kuin olisi voinut olettaa. Vain 38 prosenttia vastasi, ettei ollut joutunut kokemaan syrjintää lainkaan, 33 prosenttia kertoi kokeneensa syrjintää tai olleensa sanallisen hyökkäyksen kohteena muutaman kerran, 19 prosenttia joskus ja 10 prosenttia toistuvasti.

Näyttää selvältä, että vahvasti ruotsinkielisessä ympäristössä (Pohjanmaa ja ruotsinkieliset kotitaloudet) on koettu useammin syrjintää, ehkä oman (ruotsinkielisen) yksikielisyyden kohdatessa (suomenkielisen) yksikielisyyden. Kaksikielisillä on tietenkin yksikielisiä suurempi mahdollisuus olla joustava tällaisissa tilanteissa.

Lisäksi voidaan todeta, että naiset kokivat miehiä useammin kielellistä syrjintää, mutta samalla toistuvasti syrjintää kokeneiden miesten osuus on suurempi kuin naisten. Jää arvailujen varaan, johtuuko se siitä, että miehet vastaavat tällaisissa tutkimuksissa yleensä kärjistetympinä kuin naiset.

Eniten huomiota herättää kuitenkin se, että nuorempi ikäluokka (nuoremmalla tarkoitamme tässä yhteydessä ikäryhmää 18–50-vuo-

tiaat) on kokenut syrjintää useammin kuin 51 vuotta täyttäneet ja etenkin 66 vuotta täyttäneet. Olisi voinut olettaa, että vanhempi ikäluokka olisi pitemmän aikaperspektiivinsä takia ehtinyt kokea enemmän syrjintää kuin nuorempi.

Vaikka kokemukset ovat kaukana takanapäin, ne ovat silti pysyneet mielessä, kuten tällä vastaajalla:

” *Olen saanut turpaani nakkikioskijonossa... mutta siitä on jo 50 vuotta aikaa.*

Silti hän muistaa tapahtuman, vaikka rikoksen pitäisi olla jo vanhentunut.

Nuoremman ikäluokan suomenruotsalaisten kokemus syrjintää voitaneen selittää syrjintäkanavien lisääntymisellä. Kuitenkaan ei voida ohittaa selitystä, jonka mukaan sanalliset hyökkäykset ovat lisääntyneet erityisesti julkisessa tilassa, niin fyysisessä kuin virtuaalisessa maailmassa.

Vastaajia pyydettiin avoimessa kysymyksessä kuvailemaan tilanteita, joissa he ovat olleet syrjinnän tai sanallisen hyökkäyksen kohteena joko työssä tai vapaa-ajalla.

Tämä kysymys avasi kirjaimellisesti padot, ja kokemuksia ja muistoja alkoi tulla vastausruutuun. Joskus tapahtumista oli kulunut jo aikaa, toisinaan ne olivat sattuneet äskettäin. Joissakin vastaajien kertomissa tapauksissa syrjintä oli jatkunut pitkään, toisinaan kyse oli ollut vain satunnaisesta piikittelystä. Ympäristöt ovat kuitenkin olleet melko samanlaisia.

Tietenkin on hyvin henkilökohtaista, miten kukin ymmärtää ja kohtaa syrjinnän. Se, minkä osa kokee huonoksi vitsiksi, on toisista sietämätön loukkaus. Olipa asia miten tahansa, seuraavat lainaukset antavat joitakin esimerkkejä syrjinnästä. Ne on otettu mukaan kuvaamaan syrjintäkokemusten moninaisuutta niin työpaikoilla kuin vapaa-aikana.

KOETTU SYRJINTÄ TYÖELÄMÄSSÄ

Syrjintä voi olla vahva sana, mutta olen saanut pisteliäitä kommentteja työskennellessäni valtiolla.

Nainen, Uusimaa

Minulta on jäänyt Helsingissä työpaikka saamatta äidinkieleni takia, sellaista ei koskaan tapahtunut Pohjanmaalla.

Nainen, Uusimaa

Työpaikalla olen ainoa henkilö, joka on puolustettava ruotsin kieltä Suomessa ja ylipäättään keskusteltava aiheesta. On turhauttavaa kuunnella kaikkia mielipiteitä ja vääriä käsityksiä "kannustatteko Ruotsia jääkiekossa?" – "isä maksaa" jne.)

Nainen, Uusimaa

Minua on kiusattu ja syrjitty työpaikalla, koska on kuviteltu, että olen syntynyt kultalusikka suussa, olen rikas kuin kroisos ja on minulla on koko suomenruotsalainen kontaktiverkosto käytettävissäni. Mikään näistä ei päde kohdallani. Miten ennakkoluulot ja kateus voidaan saada loppumaan?

Nainen, Uusimaa

Minut on sanottu irti, koska olen suomenruotsalainen.

Mies, Uusimaa

Kollegani ovat poistuneet pöydästä, kun on alettu puhua ruotsia.

Nainen, Uusimaa

Minut on sivuutettu työtä hakiessani.

Nainen, Pirkanmaa

Työskentelen asiakaspalvelussa ja saan useita kertoja viikossa kuulla kommentteja siitä, miten suomi ei ole äidinkieleni. Asiakkaat alkavat korjata puhuttani ja kysyvät, olisiko täällä joku, joka osaa suomea.

Nainen, Turunmaa

Kun ruotsi on johtajasta ruma kieli ja kollegat reagoivat siihen sulkemalla ruotsinkielisen ulkopuolelle.

Nainen, Turunmaa

Tietämättömyys kielen merkityksestä kirkollisissa yhteyksissä.

Mies, Turunmaa

Pääasiassa suomenkielisellä työpaikalla sai kuulla "Suomessa puhutaan suomea" ja "ärsyttävää, että puhuvat ruotsia vaikka osaavat suomea".

Mies, Turunmaa

Huomautus: tällä työpaikalla puhumme ainoastaan suomea ja englantia!

Mies, Pohjanmaa

Työskentelen sairaalassa ja suomenkieliset potilaat toisinaan piikittelevät äidinkielestäni, vaikka puhun hyvää suomea.

Nainen, Pohjanmaa

En saanut puhua äidinkieltäni puhuessani esimieheni kanssa puhelimesta.

Mies, Pohjanmaa

Huonommat etenemismahdollisuudet äidinkieleni takia.

Mies, Pohjanmaa

Täydentävänä kysymyksenä tähän kysymykseen tiedusteltiin, onko sellaisia tilanteita, missä vastaajat välttävät ruotsin puhumista. Puolella kaikista vastaajista jokaisella kolmella alueella (Uusimaa, Pohjanmaa ja Turunmaa) on enemmän tai vähemmän selkeä strategia tai tapa välttää ympäristön provosoimista olemalla puhumatta ruotsia. (Kysymykseen vastaamatta jättäneiden määrä on merkitty tähän taulukkoon. Luultavasti heitä on enemmän, vaikka voidaankin olettaa, että enemmistö ei ole voinut vastata kysymykseen tai on pitänyt sitä omalla kohdallaan epärelevanttina. Tietenkin osa vastaajista jättää muista syistä vastaamatta avoimiin kysymyksiin, esimerkiksi ajanpuutteen takia).

Useimmat ruotsin puhumista välttelevistä toimivat näin julkisessa tilassa (kadulla, torilla, taksijonossa, baarissa, linja-autossa ja junassa). Ajankohta on usein myöhään illalla ja sellaiset hetket, kun ympärillä on paljon päihtyneitä.

Osa välttyy sanallisilta hyökkäyksiltä, koska kaksikielisinä he voivat puhua vieraiden ihmisten kanssa aina suomea omassa maassaan. Suuri osa pohjalaisista kertoo, että he vaihtavat tähän strategiaan käydessään suomenkielillä paikkakunnilla, erityisesti Helsingissä ja/tai Turussa. Mutta osa pohjalaisista noudattaa tiettyä varovaisuutta myös Vaasassa ja Kokkolassa.

TAULUKKO 1.

Tilanteita, joissa **vältetään** ruotsin puhumista (alueittain).*

PAIKKA	UUSIMAA	TURUNMAA	POHJANMAA
Kaikkialla	3	2	-
"Julkisissa tiloissa", kadulla...	20	27	10
Kaupoissa	5	5	2
Ravintoloissa, baareissa	1	5	3
Busseissa, junissa, takseissa	8	6	1
112, poliisi, sairaalat	3	2	1
Vain suomenkielillä paikkakunnilla	-	-	24
Kaksikielinen, pääosin suomi	14	14	8
Ei, puhun aina ruotsia	19	20	19
Ei vastausta	27	19	32
	100	100	100

*Avoimet vastaukset koodattuna.

KOETTU HÄIRINTÄ VAPAA-AJALLA

Poliisi uhkasi suuremmalla sakolla, koska pubuin ruotsia.
Nainen, Uusimaa

*Ruotsinkielistä korostustani on matkittu. Minua on pyydetty tekemään itse-
murha, kun en ole ymmärtänyt kaikkea suomeksi puhuttua.*
Nainen, Uusimaa

Hurjittelu.
Mies, Uusimaa

Usein yöelämässä, kun ihmiset ovat humalassa.
Nainen, Uusimaa

Julkisilla paikoilla miettii kahdesti ennen kuin puhuu ruotsia.
Nainen, Uusimaa

Varsinkin iltaisin huomaa, miten kieli herättää voimakkaita tunteita.
Mies, Uusimaa

*Linnanmäellä sanottiin, että olemme hankala suomenruotsalainen perhe va-
litettuani lapseni huonosta kohtelusta.*
Nainen, Uusimaa

*Seison kadulla ja pubun vanhan kaverini kassa. Oh! kulkee kaksi hyvin pu-
keutunutta noin 35-vuotiaasta miestä ja sylkee väliimme.*
Mies, Turunmaa

On pakko olla "street smart", jotta ei tulisi häirityksi kadulla.
Mies, Turunmaa

*Ihmiset ovat huutaneet minulle haukkumasanoja keskellä katua ja käyttäyty-
neet uhkaavasti, kun he ovat kuulleet minun puhuvan ruotsia.*
Nainen, Turunmaa

*Liikenteessä, kaupoissa, ravintoloissa – periaatteessa erilaisissa asiakaspalvel-
utilanteissa.*
Mies, Turunmaa

*En ole kokenut suoraa syrjintää, mutta monilla on niin uskomattoman huono
asenne ruotsia kohtaan, että olen kyllästynyt siihen.*
Mies, Turunmaa

*Minua on toistuvasti kutsuttu hurriksi ja pyydetty muuttamaan takaisin
Ruotsiin.*
Mies, Turunmaa

*Kommentteihini subtaudutaan ivailen ja alentuvasti, tätä tapahtuu kuitenkin
enimmäkseen sosiaalisessa mediassa tätä nykyä.*
Nainen, Pohjanmaa

*Nuoret naiset hyökkäsivät kadulla kimppuumme, kun he kuulivat meidän
puhuvan ruotsia. He luulivat meidän olevan ruotsalaisia turisteja. Näinkö
turisteja tulee kohdella???*
Nainen, Pohjanmaa

*Vanhempi nainen huomautti minulle kassajonossa kielestäni, kun pubuin
lapselleni ruotsia.*
Nainen, Pohjanmaa

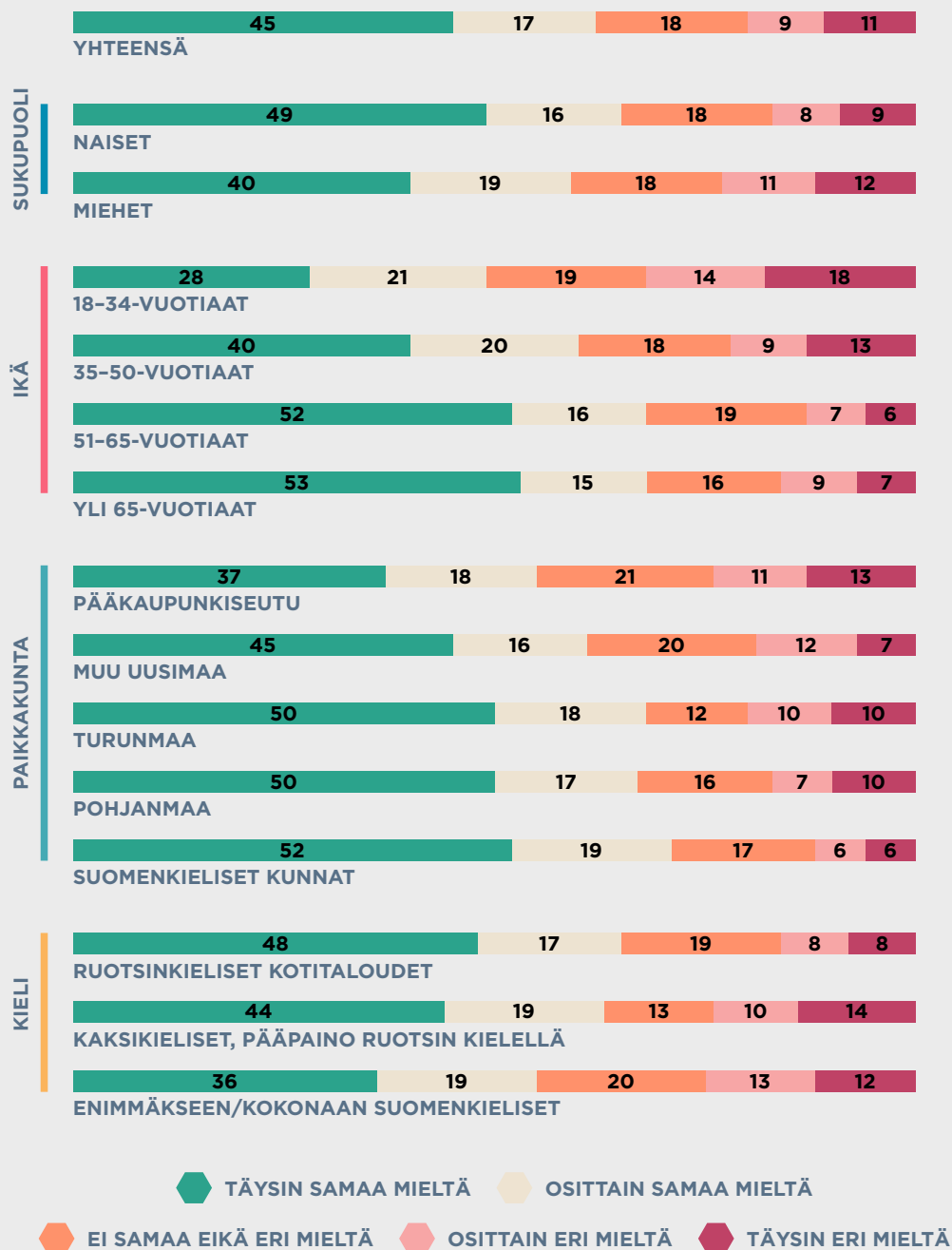
Olen kokenut iltaisin uhkaavia tilanteita Vaasassa.
Mies, Pohjanmaa

*Olen saanut toisinaan kuulla "vitun hurri" ja vastaavaa, lähinnä myöhään
yöllä – mutta suurin osa ihmisistä on mukavia!*
Mies, Pohjanmaa

*Suomessa puhutaan suomea – piikikkäitä kommentteja. Eikö opetus mene
perille? Asenne meitä kohtaan on se, että me uskomme olevamme parempaa
väkeä.*
Nainen, Pohjanmaa

Usein on kyse "vitsikkäistä" stereotyyppioista, jotka eivät ole hauskoja.
Nainen, Uusimaa

Minusta on loukkaavaa, että suomenruotsalaisia kutsutaan ”paremmaksi väeksi”.

”RUOTSINKIELINEN PAREMPI VÄKI”?

VASTAAJILLA ON PALJON omakohtaisia kokemuksia suomenruotsalaisien usein kohtaamista ennakkoluuloista, stereotyyppisistä käsityksistä ja lisänimistä. Ilmaisuja kuten ”isä maksaa”, ”Suomessa puhutaan suomea”, ”ruotsinkielinen parempi väki” ja ”hurri” käytetään joskus ehkä humoristiseen sävyyn ja vanhasta tottumuksesta, mutta se ei tunnu sen vuoksi kuulijasta yhtään vähemmän loukkaavalta.

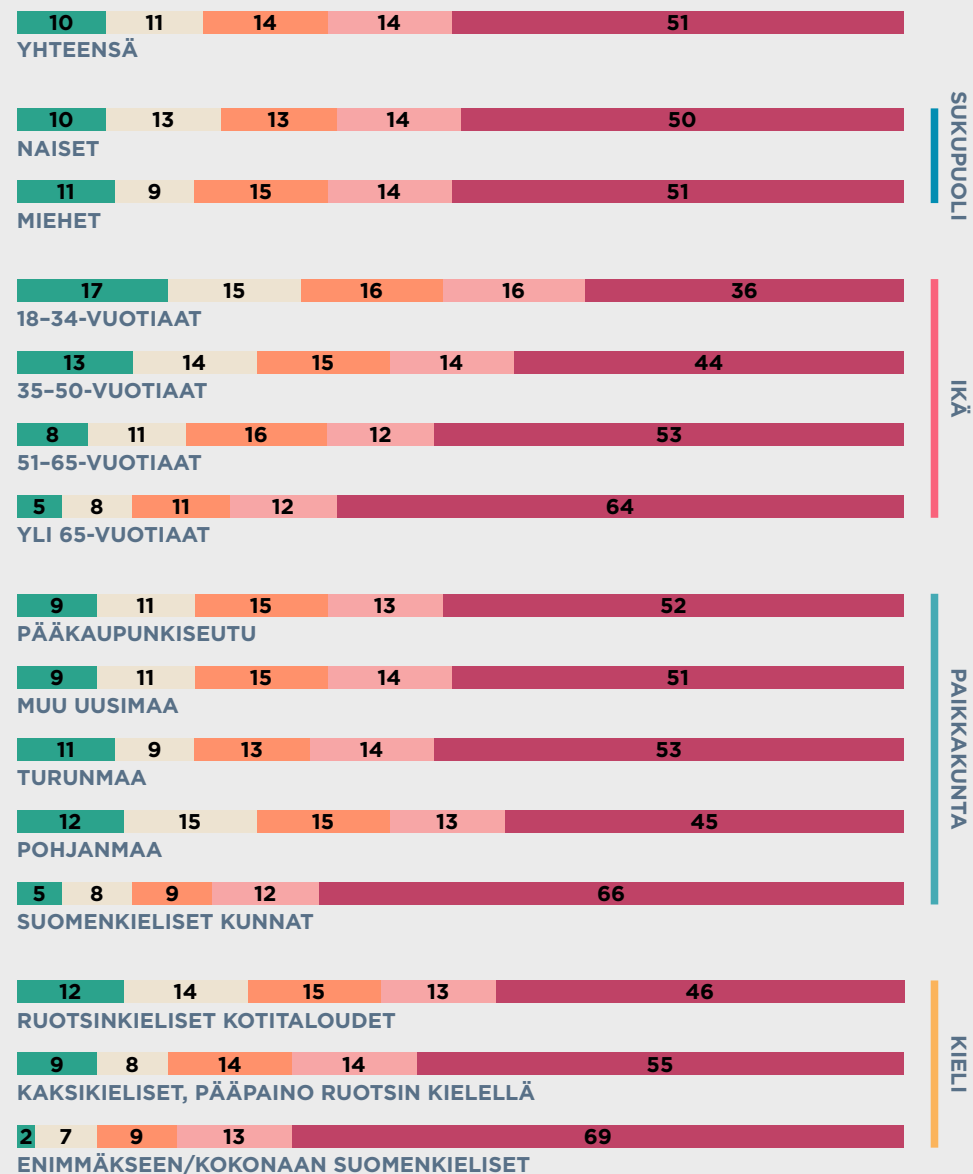
Kyselylomakkeen asennebarometrissa pyydettiin ottamaan kantaa seuraavaan suoraan väitteeseen: Koen loukkaavana, että suomenruotsalaisia kutsutaan ”paremmaksi väeksi”.

Ilmaisu on tuttu, minkä vastausaste osoittaa, ja kaikilla vastaajilla oli sanonnasta spontaani mielipide. Sekä ruotsin- että suomenkielisten lähiympäristö kokee sen usein loukkaavana. Vanhempi ikäluokka suhtautuu kliseeseen kielteisemmin kuin nuorempi, samoin naiset reagoivat sanontaan miehiä kielteisemmin.

KUVA 17.

Olen harkinnut muuttavani Suomesta kieli-ilmapiirin takia.

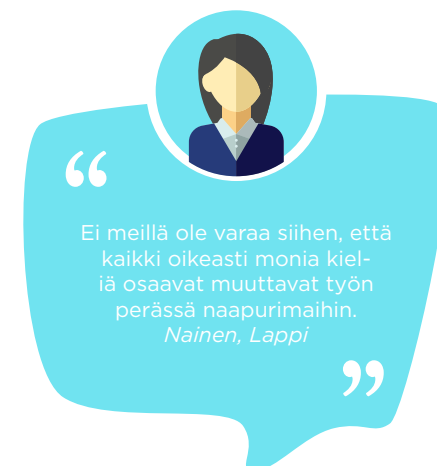
MAASTAMUUTTO KIELI-ILMAPIIRIN TAKIA?

MAASTAMUUTTOHALUKKUUS ON OLLUT suomenruotsalaisten keskuudessa jo 1800-luvun lopusta lähtien huomattavasti suurempi kuin suomenkielisten parissa. Suomenruotsalaisilla kynnys muuttaa Yhdysvaltoihin ja Kanadaan sekä sodan jälkeen Ruotsiin on ollut ajoittain matala. Viime vuosina muuttoliike Ruotsiin on kasvanut, etenkin koulutettujen nuorten uusmaalaisten keskuudessa.

Työntekijäksi on usein mainittu kieli-ilmapiiri laman ja sopivien työpaikkojen puutteen lisäksi. On epätodennäköistä, että kieli-ilmapiiri olisi ratkaiseva tekijä muuttopäätöstä tehtäessä. Oma keho suomen kielen taito saattaa kuitenkin aiheuttaa epävarmuutta ja välillistä pelkoa syrjinnästä Suomen työmarkkinoilla, mikä voi olla merkittävä muuttopäätökseen vaikuttava tekijä.

On kuitenkin huomionarvoista, että noin 20 prosenttia vastaajista on jossain vaiheessa miettinyt muuttoa pois Suomesta kieli-ilmapiirin takia, vaikka suunnitelmat eivät ehkä koskaan ole toteutuneet. Silmiinpistävää on, että muutto-option käyttämistä harkitsevat erityisesti nuoret, jotka ovat aloittamassa työelämäänsä tai jo vakiinnuttaneet asemansa työmarkkinoilla. Kieli-ilmapiirin heikkeneminen vaikuttaa jopa asuinpaikan valintaan, mitä ei voi täysin sivuuttaa. Jos myös elää ruotsinkielisessä ympäristössä, ruotsinkielisessä kotitaloudessa, halukkuus muuttaa näkyy erityisen selkeästi.

On loogista olettaa, että muuttohalukkaat ja toisinaan ulkomaille muuttoa harkinneet ovat valinneet vaihtoehdon mahdolliseen muuttoon myötävaikuttava tekijänä, vaikka tätä vaihtoehtoa ei ole pidetty muuttoon eniten vaikuttavana tekijänä.

6. YKSI- VAI KAKSIKIELISET KOULUT?

Viime vuosina kaksikielisten koulujen eduista ja haitoista on keskusteltu abkerasti suomenruotsalaisissa tiedotusvälineissä, mukaan lukien sosiaalinen media. Kaksikielisiä kouluja on tarkasteltu eri näkökulmista useissa seminaareissa ja konferensseissa.

ASIAN MONIMUTKAISUUS NÄKYVÄ selvästi kysymykseen annetuissa vastauksissa ja erilaisissa argumenteissa, joihin heijastuu se kielellinen ympäristö, jossa vastaaja elää tai jota hän ajattelee.

Enemmistö kannattaa erillisiä kouluja. Todennäköisyys erillisten koulujen kannattamiseen lisääntyy, jos kuuluu vanhempaan ikäluokkaan, asuu pääkaupunkiseudulla ja elää yksikielisen ruotsinkielisessä kotitaloudessa.

Nuorempi ikäluokka, naiset ja pohjalaiset sekä kaksikielisissä ja suomen hallitsemisissa kotitalouksissa asuvat kannattavat yleisemmin kaksikielisiä kouluja.

Keskeinen kysymys on kuitenkin: Mitä kaksikielisellä koululla tarkoitetaan? Tarkoitetaanko sillä omaa koulurakennusta ruotsin- ja suomenkielisille, kaksikielisiä luokkia tai osittain kaksikielistä opetusta samassa koulussa vai puhutaanko koulurakennuksesta, jossa on kielikylyopetusta kummallekin kieliryhmälle? Vai onko muitakin malleja? On ilmiselvää, että sekaannus on ilmeinen. Noin 13 prosenttia ei luultavasti tästä syystä halua ottaa kantaa kysymykseen.

”KAKSIKIELINEN KOULU”?!

Mikä on kaksikielinen koulu? Termiä ei saa käyttää ilman selitystä – se tulee ottaa huomioon tuloksissa! Kysymys on itse asiassa ”vaarallinen”.

Mies, Pohjanmaa

Mitä tarkoittatte? Kuka maksaa tämän tutkimuksen, jossa ”näytetään vahvasti väriä”?

Nainen, Turunmaa

Ensinnäkin termi ”kaksikielinen koulu” tulee määritellä yksiselitteisesti. Toiseksi eläkkeellä olevana opettajana tiedän, että koulu, jossa puhutaan enemmistön kieltä suomea, muuttuu vähitellen vähemmän ruotsinkieliseksi.

Nainen, Turunmaa

Kysymys on väärin asetettu. On yksikielisiä paikkakuntia, jotka eivät saa kouluihinsa muuta äidinkieltä puhuvia oppilaita. Kaksikielinen koulu voi olla hyvä asia, mutta ei kaikkialla.

Nainen, Uusimaa

Termi ”kaksikielinen koulu” on liian epämääräinen!

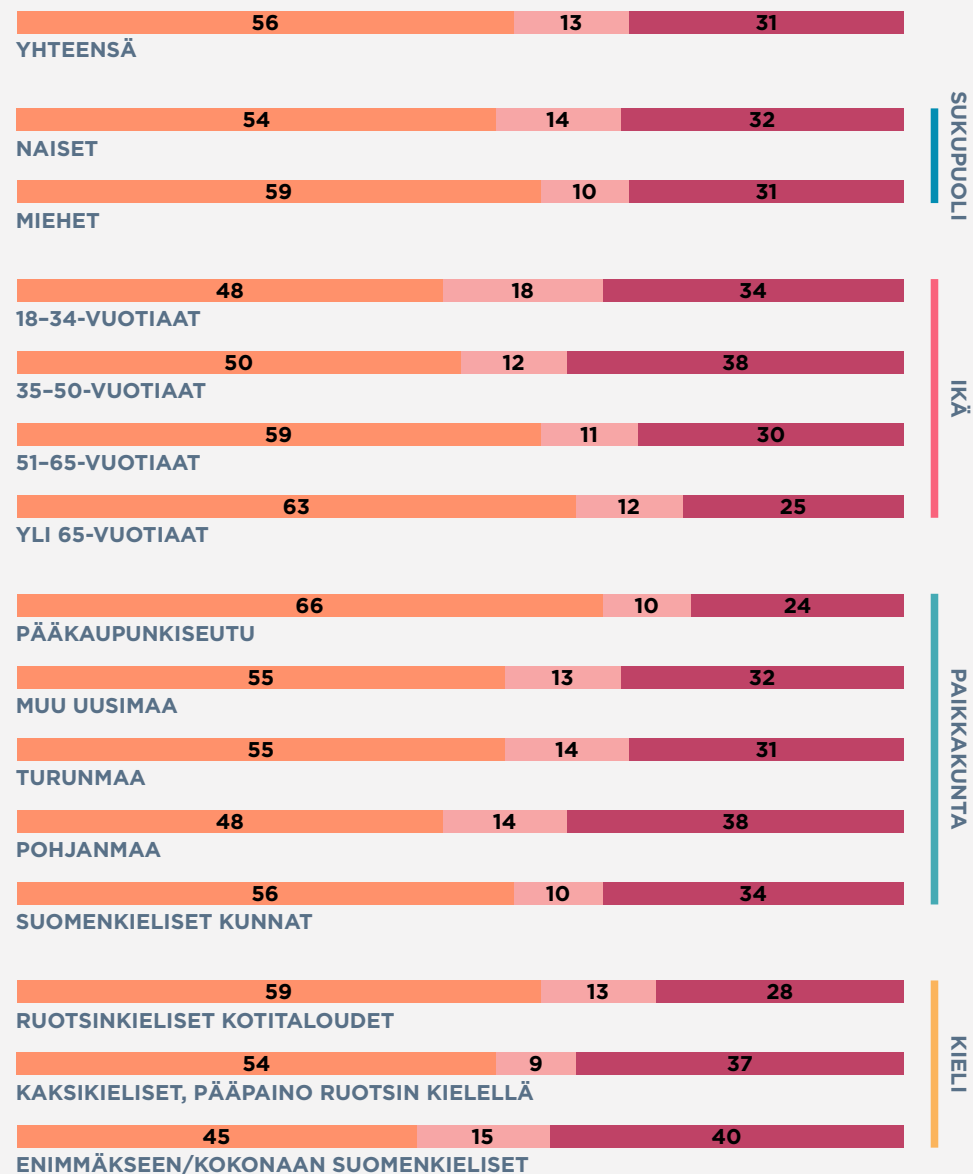
Nainen, Uusimaa

YHTEISTÄ ERILLISIÄ KOULUJA kannattaville on pelko suomalaistumisesta ja siitä, että vahvempi kieli (suomi) alkaa lopulta hallita. Monet vastaajat viittaavat niin kutsuttuun Taxellin paradoksiin, jonka mukaan kaksikielisyys johtaa pitkällä aikavälillä yksikielisyYTEEN.

Suomenkielisten hallitsemassa ympäristössä ruotsin koetaan usein olevan marginaalissa, jolloin kaksikielinen koulu vain vahvistaisi tätä suuntausta. Vastauksissa nousee esiin myös se tosiasia, että kaksikielillä lapsilla on taipumus kommunikoida suomeksi. Ruotsinkielisen koulun tehtävä on vahvistaa ruotsin kieltä tällaisessa ympäristössä ja luoda perusta vakaalle suomenruotsalaiselle identiteetille.

KUVA 18.

Kumpi seuraavista vaihtoehtoista on mielestäsi parempi tapa järjestää perusopetus Suomessa?

Monista kaksikieliset koulut ovat yksinkertaisesti tapa säästää. Monet kaksikielisiin kouluihin kielteisesti suhtautuvat peräänkuuluttavat parempaa ja luontevampaa rajat ylittävää yhteistyötä ruotsin- ja suomenkielisten koulujen välille.

ERILLISET KOULUT (56 PROSENTTIA)

Enemmistö voittaa aina.

Nainen, Turunmaa

Kaksikielisessä ympäristössä ruotsin kieli alkaa hallita

Mies, Turunmaa

Miksi nykyinen malli tulisi romuttaa. Jos suomen ja ruotsin laittaa saman katon alle, ruotsin kieli heikkenee, koska useimmat tekevät valinnan puhua suomea. Kaksikieliset koulut tekevät kouluista suomenkielisiä. Taxellin paradoksi.

Mies, Turunmaa

Kaksikielisten lasten äitinä olen sitä mieltä, että molempia kieliä tulee osata toisistaan riippumatta, sillä muuten alkaa puhua sekakieltä.

Nainen, Pohjanmaa

Eri koulut suomenkielisille ja ruotsinkielisille, mutta koulujen tulee sijaita fyysisesti samassa rakennuksessa.

Nainen, Pohjanmaa

*Suomen kieli voittaa yleisessä kanssakäymisessä. Nainen, Pohjois-Karjala
Muuten ruotsi katoaa.*

Nainen, Uusimaa

Kaksikielisissä kouluissa kieli muuttuu sekakieleksi.

Mies, Uusimaa

Paras vaihtoehto olisi todennäköisesti näiden molempien vaihtoehtojen yhdistelmä.

Mies, Uusimaa

On erittäin tärkeää, että ainakin yksi kieli on vahva, jotta kielitaju kehittyy. Monilla ruotsinkielisillä on heikko kielitaju.

Nainen, Uusimaa

Työskentelen ruotsinkielisessä päiväkodissa ja huomaan, miten paljon suomea lapset puhuvat keskenään jo tässä vaiheessa, kun perheistä 90 % kaksikielisiä. Kaksikielisessä koulussa ruotsi jäisi täysin paitsioon ja lopulta häviäisi kokonaan.

Nainen, Uusimaa

Jos yksi puhuu suomea, kaikki puhuvat suomea.

Nainen, Uusimaa

Ruotsin asema heikentyisi entisestään.

Mies, Uusimaa

Taxellin paradoksi.

Mies, Turunmaa

Nykytilanne toimii hyvin!

Mies, Satakunta

Kaksikielinen koulu on kiertoilmaus säästöille.

Mies, Pohjanmaa

Kaksikielisessä koulussa suomesta tulee hallitseva kieli, jos kieliryhmät eivät ole yhtä suuria.

Mies, Pohjanmaa

Taxellin paradoksi kertoo kaiken.

Mies, Pohjanmaa

Yhteisiä kouluja kannattavat näkevät nykyisen jaon ruotsin- ja suomenkieliseen maailmaan onnettomana. Kieli-ilmapiiiri parantuisi alusta alkaen, jos lapset oppisivat naapurin kieltä ja toimisivat yhteistyössä toistensa kanssa sen sijaan, että he elävät erillisissä maailmoissa, myös samalla paikkakunnalla.

Monet nostavat esiin myös luonnollisen kielenoppimisen näkökulman toivottavana menetelmänä oppia kieltä. Kieliopin pönttämisen sijaan voisi oppia luonnollisella tavalla toisen kieliryhmän kieltä. Tämän argumentin esittävät erityisesti yksikieliset tai sellaiset yksikieliseksi kasvaneet, joilla on ollut suuria vaikeuksia oppia suomea. Usein he ovat eläneet yksikielisessä ympäristössä tai sellaisessa kaksikielisessä ympäristössä, jossa ruotsi on ollut niin vahva, että he ovat voineet elää omassa yksikielisessä kuplassaan. Jotkut vastaajista ovat kuitenkin sitä mieltä, että kaksikielisessä koulussa on vaaransa sellaisessa ympäristössä, jossa ruotsinkieliset muodostavat pienen vähemmistön. Jos kuitenkin ruotsin asema on vahva, kannatetaan yhteisiä kaksikielisiä kouluja.

YHTEISET KOULUT (31 %)

Voisi olla tekemisissä toistensa kanssa yli rajojen.

Nainen, Turunmaa

Kaksikielisyydestä tulisi luonnollinen osa yhteiskuntaamme, eivätkä suomenkieliset vihaisi ruotsinkielisiä.

Nainen, Turunmaa

Mielestäni on tärkeää, että suomenkieliset lapset kuulevat ruotsia.

Nainen, Turunmaa

Kaksikielisiä perheitä on yhä enemmän.

Nainen, Kymenlaakso

Parantaa integraatiota suomen- ja ruotsinkielisten välillä.

Nainen, Uusimaa

Haasteena on, että yksikieliset lapset tarvitsevat kaksikielisiä kouluja, kun taas kaksikieliset lapset tarvitsevat yksikielisiä kouluja. Ratkaisepa se yhtälö! Mies, Uusimaa Monet suomenkieliset haluaisivat lastensa oppivan ruotsia, mutta heiltä on päästy kielletty ruotsinkielisiin kouluihin.

Nainen, Uusimaa

Olen itse käynyt kaksikielistä koulua, eikä meillä ollut mitään kieliongelmia.

Mies, Uusimaa

Oppii elämään kaksikielisessä maassa ja ymmärtämään toinen toistaan paremmin.

Nainen, Uusimaa

Jos Sipooassa kaksikielisyyttä onnistuu, onnistuu se hemmetti vieköön myös muualla Suomessa.

Mies, Uusimaa

Kaksikieliset koulut olisivat tervetulleita siellä, missä ruotsi on enemmistön kieli kuten Raaseporissa ja Pietarsaareissa, mutta ei Helsingissä ja Turussa.

Mies, Uusimaa

Suomi on kieli, jota oppii parhaiten puhumalla ja kuuntelemalla. Opin koulu-aikoina pelkästään kielioppia.

Mies, Pohjanmaa

Luonteva altistuminen kielille nuorena on ylivoimaisesti paras tapa oppia kieltä ja lisätä ymmärrystä muita kieliryhmiä kohtaan.

Mies, Pohjanmaa

Repikää esteet ja muurit, Vaasassa kieliraja on vahvempi kuin betoni.

Man, Österbotten

Naturlig exponering för språk i ung ålder är det överlägset bästa sättet att lära sig språk och skapa förståelse för andra språkgrupper.

Mies, Pohjanmaa

Taxellin paradoksi on mielestäni virbeellinen, jopa vahingollinen. Olen itse lapsenkengistä lähtien liikkunut kaksikielisissä piireissä ja koskaan minulla ei ole ollut mitään muuta kuin rikastuttavia kokemuksia.

Mies, Pohjanmaa

EN OSAA SANOA (13 %)

Ajatus kaksikielisistä kouluista on hyvä, jos se tekee kaksikielisyydestä luonnollista, mutta se ei saa tapahtua ruotsin kielen kustannuksella.

Nainen, Turunmaa

Se riippuu täysin siitä missä päin Suomea asuu.

Nainen, Pohjanmaa

Olen kuullut näkemyksiä kaksikielisten koulujen puolesta ja niitä vastaan, mutta minulla ei ole ehdotonta mielipidettä asiasta.

Mies, Turunmaa

En ole asiantuntija tässä asiassa ja olen 81-vuotias, joten asialla ei ole minulle merkitystä.

Nainen, Uusimaa

Kasvoin paikkakunnalla, jossa oli erilliset koulut. Yhteistyötä tarvitaan, mutta jossain määrin kriitikot ovat oikeassa siinä, että ruotsi joutuisi kouluympäristössä marginaaliin.

Mies, Uusimaa

Molempia tarvitaan, riippuu myös paikkakunnan kieli-ilmapiiristä.

Mies, Pohjanmaa

Kysymys oli (myös tämä) melko tarkoitushakuinen, koska ette määritelleet selkeästi kaksikielistä koulua. Ei annettu myöskään mahdollisuutta sopeuttaa malleja erilaisiin kieliympäristöihin. Vaihtoehtoa ”kaksikieliset koulut kaikille oppilaille” voidaan pitää kansallisena ohjelmalla, mutta se voidaan myös ymmärtää vain (aidosti) kaksikieliseen ympäristöön sopivana mallina.

Keskustelu taitaa jatkua edelleen.

7. YHTEENVETO: KYMMENEN JOHTOPÄÄTÖSTÄ

Lopuksi yhteenveto tuloksista. Ilmaus ”niin metsä vastaa kuin sinne huudetaan” on ehkä tässä yhteydessä merkityksellinen. Kun kysytään mielipidettä kieli-ilmapiiiristä ja kielellisestä syrjinnästä, saadaan tietenkin vastauksia, jotka viittaavat kysymysten merkityksellisyyteen ja jopa vahvistavat sitä. Vaikka tällaisissa kyselyissä vastaukset helposti polarisoituvat, tämän tutkimuksen tulokset eivät perustu vain satunnaisiin tunteenilmaisuihin vaan ne perustuvat selkeästi henkilökohtaisiin kokemuksiin. Tulokset syventävät ja vahvistavat aiempien samankaltaisten mittausten tuloksia.

1. Suomenruotsalaiset kokevat kollektiivista surua ja pettymystä huonosta tai heikentyneestä kieli-ilmapiiiristä. Yhä harvemmin voidaan pitää itsestään selvänä, että ruotsinkielistä palvelua on saatavana tai että ruotsinkielisten tarpeita ollaan valmiita täyttämään ja ymmärtämään.
2. Kaikki eivät kuitenkaan ole vielä antaneet täysin periksi, vaikka omaa toimintaa ja aktiivisuutta ruotsin kielen aseman säilyttämiseksi usein yliarvioidaan.
3. Monet pitävät ruotsin kielen aseman heikentymistä ja domeenien menetystä poliittisten päätösten seurauksina. Varsinkin Sipilän hallitusta pidetään ruotsinkielisten rakenteiden purkajana.
4. Häirintää tai syrjintää katsotaan tapahtuvan useimmiten kaupunkialueilla myöhään yöllä (pääkaupunkiseutu, Turku, Vaasa, Kokkola), taksijonoissa, ravintoloissa ja joukkoliikenteessä, harvemmin arkielämässä.
5. Monet ovat kokeneet ymmärtämättömyyttä ja ongelmia työpaikoilla. Asiakkaat ovat valittaneet ruotsinkielisestä korostuksesta ja kaksikielisestä palvelusta, ja työkaverit ja es-

miehet ovat suhtautuneet ymmärtämättömästi. Suomenruotsalaiset saavat usein kamppailla negatiivisten asenteiden ja ennakkoluulojen kanssa (*Suomessa puhutaan suomea, isä maksaa, burrittelu jne.*).

6. Pohjanmaalla selviytyy suhteellisen hyvin ruotsinkielisenä, vaikka Kokkolassa ja Vaasassa suhtautuminen voi olla ”kadulla” heikompaa. Pohjanmaalla vältetään harvoin ruotsin puhumista toisin kuin pääkaupunkiseudulla ja Turussa. Pohjalaiset saavat edelleen parasta palvelua ruotsiksi, mutta he ovat pessimistisempiä kuin muut. Pohjanmaata uhkaavat muutokset, kuten Vaasan keskussairaalan laajan päivystyksen kohtalo ja rakenteelliset uudistukset.

7. Palvelu toimii parhaiten sektoreilla, joilla on ruotsinkielisiä yksiköitä: päivähoito, koulu ja ammattikoulutus. Kaikki ovat sektoreita, joilla kieli on osa toimintakulttuuria eikä pelkästään viestintää.

8. Kysymys kaksikielisistä kouluista jakaa suomenruotsalaisten mielipiteet, vaikkakin enemmistö pitää parempana nykyistä järjestelmää, joka perustuu yksikielisiin kouluihin. Kaksikielisellä koululla voidaan tarkoittaa eri asioita, ja siksi usein puhumme toistemme ohi. Tämä lainaus tiivistää asetelman: Haasteena on, että yksikieliset lapset tarvitsevat kaksikielisiä kouluja, kun taas kaksikieliset lapset tarvitsevat yksikielisiä kouluja.

9. Sairaan- ja terveydenhoito on ja pysyy tärkeimpänä alana, jolla sekä halutaan ymmärtää että tulla ymmärretyksi omalla kielellään! Juuri tämän alan uudistus murskaa toimivia rakenteita tai heikentää toimivan kaksikielisyyden edellytyksiä, mikä huolettaa suomenruotsalaisia.

10. Ruotsinkieliset rakenteet ovat haavoittuvia ja ruotsinkielinen palvelu on usein muutaman virkamiehen varassa. Monet haastateltavat kertovat omista kokemuksistaan sillanrakentajana kieliryhmien välillä. Kaksikielinen asiakaspalveluhenkilökunta (esimerkki Gunilla) tulisi nähdä resurssina ja heitä tulisi palkita heidän tekemästään työstä.

ANNE SUOMINEN:

”SUSI TULEE – MUTTA EI IHAN VIELÄ!”

”Nyt kaikki, joiden mielestä Vaasan laaja päivystys on tärkeä, pitäisi äänestää puolueita, jotka pitävät sitä prioriteettina.” Näin sanoi kansanedustaja Veronica Rehn-Kivi (RKP) haastattelussa heti SOTE-uudistuksen ja Sipilän hallituksen kaaduttua, kun kansalaisaloite Vaasan keskussairaalan puolesta nostettiin taas pöydälle. Näin on. Mutta tarvitaan enemmän kuin päivystyspäätös vastustamaan pessimismää, joka huokuu Agendan tutkimuksesta.

SOSIOLOGI KJELL HERBERTS nimeää Tove Janssonin kaikkien aikojen suomenruotsalaiseksi. Näin käy kun Suomen ruotsinkieliset sosiaalidemokraattiset nuoret keskustelevat uhista ruotsin kieltä kohtaan joulukuussa 2017. Tove Jansson on nimittäin luonut muumien kautta omakuvan meistä itsestämme: *”Muumiperhe elää saarellaan ja Muumipappa odottaa suurta katastrofia, mikä on hyvin suomenruotsalaista – odottaa katastrofia, joka ei koskaan tule.”*

Neljän vuoden saldona ei katastrofia tullut nytkään, kiitos pääministeri Juha Sipilän, joka kaatoi sekä SOTE-uudistuksen että oman hallituksensa. Mutta tuomiopäivätunnelmaa on nostatettu matkan varrella ja kun mietitään vielä hallituksen tekemiä päätöksiä, ei ole ihme, että epätoivo on levinnyt laajalle.

”PUHUMME ELÄMÄSTÄ JA KUOLEMASTA”

VUODET OVAT TOTISESTI olleet kovia. Kun RKP on ollut poissa hallituksesta, puolue ei ole voinut valvoa yhtä hyvin ruotsinkielisten tarpeiden huomioon ottamista lakien valmistelussa. On ollut lähestulkoon mahdotonta vaikuttaa varhaisessa vaiheessa ruotsin kieltä koskeviin päätöksiin, sillä myös sosiaalidemokraatit, vasemmistoliitto, kristillisdemokraatit ja vihreät ovat olleet oppositiossa – eli kaikki puolueet, joilla on pitkät perinteet ruotsinkielisessä Suomessa. Ensimmäiset merkit tulevasta nähtiin jo syksyllä 2015, kun hallitus otti yhteen sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta. Yöllisissä kriisineuvotteluissa, joissa keskusta saa 18 maakuntaansa ja kokoomus valinnanvapautensa nopeutetulla aikataululla, lyödään lukkoon myös laajan päivystysten sairaaloiden määrä. Niitä tulee kaksitoista, ja kun nimet julkistetaan, kaksikielinen Vaasa ei ole mukana. Pohjanmaalla päivystys annetaan suomenkieliselle Seinäjoelle.

Taistelu Vaasan keskussairaalaan alkaa nopeasti symboloida hallituksen asennetta ruotsin kieltä kohtaan ja ilmassa on draamaa, kun esitys päivystyksestä saapuu istuntosaliin. *”Puhumme elämästä ja kuolemasta”*, sanoo sosiaalidemokraattisen puolueen Maarit Feldt-Ranta, kun päätöshetki lähenee syksyllä 2016. Mats Nylundin (RKP) kysymyksestä *”miten te hallitus kehtaatte, miten kehtaatte, joo kyllä te kehtaatte”* tulee viraalihitti. Vihreiden Ville Niinistö on vakuuttunut siitä, että Paavo Lipponen olisi puhaltanut pelin poikki varmistaakseen vielä kerran kielellisten oikeuksien toteutumisen, jos hän olisi ollut pääministeri.

Kuvankaappaus Ajatushautomo Agendan videolta, joulukuu 2016.

RINNE ANTAA LUPAUKSENSA

MYÖS PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA ON yksimielinen ilmaistessaan kantansa: Kielellisten oikeuksien toteutumiseksi olisi parasta antaa sekä Vaasalle että Seinäjoelle laaja päivystys.

Mutta Vaasan keskussairaala häviää taistelun. SDP:n puheenjohtaja Antti Rinne lupaa, että päätös kumotaan, jos hän on seuraavassa hallituksessa.

Kun presidentti Sauli Niinistö vahvistaa sairaalapäätöksen, hän antaa harvinaisen lausunnon pöytäkirjaan merkittäväksi. Hän sanoo, että päivystyspalvelut voidaan siirtää Seinäjoelle vain, jos kielelliset oikeudet toteutuvat myös käytännössä. Kansalaisaloite asian viemiseksi

uuteen eduskuntakäsittelyyn kerää hetkessä 67 000 allekirjoitusta. Aloite haudataan sosiaali- ja terveyslautakuntaan, jossa se käsitellään myöhemmin sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen yhteydessä.

PORVOO, RAASEPORI JA KOKKOLA KATOAVAT

SAMAAN AIKAAN KÄRÄJÄOIKEUSUUDISTUS etenee eduskunnan valiokunnissa. Esityksessä 27 kärjäoikeudesta tulee 20 kärjäoikeutta, ja kolme maan kahdeksasta kaksikielisestä kärjäoikeudesta katoaa. Ajatuksena on saada aikaan säästöjä, mutta suurten yksiköiden on myös tarkoitus parantaa palvelua.

Esityksen kielivaikutusten arviointi on saanut ankaraa kritiikkiä. Porvoon, Raaseporin ja Kokkolan kärjäoikeuksien lakkauttamisen pelätään kaventavan ruotsinkielisten oikeuspalvelujen saatavuutta. Mikään ei kuitenkaan muutu eduskunnan käsittelyssä.

Kun eduskunta hyväksyy uudistuksen, se päättää, että seuraavan hallituksen tulee tehdä kielivaikutusten arviointi viimeistään vuonna 2022.

DEMOKRATIAVAJE KASVAA

SAMALLA KUN TAISTELLAAN Vaasan keskussairaalaista ja kärjäoikeuksia vähennetään, terveydenhuollon uudistus ja maakuntaudistus etenevät. Vanhat rakenteet puretaan ja korvataan uusilla, ja kun organisaatioista tulee entistä suurempia, suomenruotsalaisten suhteellinen osuus vähenee.

Se tarkoittaa, että myös mahdollisuus vaikuttaa ruotsinkielisen hoidon saatavuuteen vähenee. Sen sijaan, että hallitus olisi kompensoinut uhkaavaa demokratiavajetta jollakin tavalla, se tekikin päinvastoin ja päätti heikentää vanhoja vähemmistöelimiä ottamalla hampaisiinsa kaksikielisten sairaanhoitopiirien vähemmistökieliset lautakunnat. Uusilla kaksikielisten alueiden ”vaikutuselimillä” ei ole minkäänlaista virallista asemaa eikä myöskään valtaa.

Perustuslakivaliokunta esittää vastalauseensa, mutta esitystä elinten muuttamisesta lakisääteisiksi lautakunniksi ei toteuteta. Myös uudistuksen muut osa-alueet aiheuttavat ongelmia ruotsinkielisille palveluille.

YMMÄRTÄMÄTÖN PÄÄMINISTERI

SIPILÄN HALLITUSKAUDELLE MYÖS Svenska Finlands folkting saa päätöksen määrärahojensa niukentamisesta, samoin Ahvenanmaan maakunta saa tuntumaa uuteen ilmapiiriin, jossa perussuomalaiset saavat määrätä sävyn monessa ruotsin kieleen liittyvässä asiassa. Ainoastaan perussuomalaisten hartaasti vaalima kokeilu ruotsin vapaaehtoisuudesta suomenkielisissä koulussa kokee takapakkia. Syytä on se, että mikään koulu ei halua osallistua kokeiluun.

Pääministeri Juha Sipilä ei silti ymmärrä suomenruotsalaisten kasvavaa huolta. Haastattelussa pamfletissa ”Sipilän hallitus ja ruotsin kieli” (Ajatushautomo Agenda 2017) koskevassa haastattelussa hän pitää taistelua Vaasan päivystyksen puolesta ylireagointina, joka liittyy pitkään jatkuneeseen ruotsin kielen aseman heikentymiseen. Suomenruotsalaisten keskuudessa vallitsevalla mielialalla ei ole hänen

mukaansa mitään tekemistä hallituksen päätösten tai kielen kanssa vaan syynä on se, että RKP on jätetty hallituksen ulkopuolelle.

Kuntaliitto ja Folktinget perustivat 2015 työryhmän ruotsin kielen aseman turvaamiseksi terveydenhuoltoa uudistettaessa. Sen jäsenet kertovat, että on ollut lähes mahdotonta saada ymmärrystä ruotsinkielisten tarpeille. *”Olemme todella yrittäneet saada hallituksen kuuntelemaan meitä. Saimme mielestämme virkamiehet puolellemme, mutta emme ole päässeet mihinkään poliitikkojen kanssa. Kirjoitimme ehdotuksia uusiksi pykäliksi, mutta mikään ei kelvannut hallitukselle”*, sanoo ryhmän puheenjohtaja Ulla-Maj Wideroos (RKP) verkkojulkaisussa Kommunatorget.fi terveydenhuollon uudistuksen romahtamisen jälkeen.

LAAJA TUKI VAASALLE LUPAA HYVÄÄ

HOUSUNLAHKEITA NELJÄ VUOTTA näykkinyt susi ei ole tietenkään kadonnut mihinkään hallituksen kaatuessa, mutta eduskuntavaalit antavat mahdollisuuden hätistää se uudelleen tiehensä. Laaja poliittinen tuki, joka on näkynyt taistelussa Vaasan keskussairaalan puolesta, lupaa hyvää tulevaisuudelle.

Huhtikuun jälkeen virkaansa astuva hallitus voi myöntää Vaasan keskussairaalalle laajan päivystyksen, ja kun sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta ryhdytään valmistelemaan uudelleen, voidaan oikeutta äidinkielen käyttöön tarkastella alusta lähtien. Lainsäädännön arviointineuvostoa voidaan täydentää kielilain asiantuntemuksella, ja kielivaikutusten arviointi voisi kuulua sen erityisiin tehtäväalueisiin. Kansalliskielten opetusta voidaan aikaistaa.

Käräjäoikeusuudistusta ei tietenkään peruta, mutta sen vaiku-

tusta ruotsin kielen asemaan voidaan arvioida huomattavasti aikaisemmin kuin vuonna 2022. Sokerina pohjalla hallitus voi päivittää kansalliskielistrategiaa konkreettisemmilla toimintasuunnitelmilla kuin tähän asti.

Se vaatii ainoastaan sitä, että RKP:n lisäksi myös muut ruotsin kielen asemaa vaalivat puolueet, ja ruotsinkieliset heidän listoillaan, tekevät hyvän vaalituloksen. Ja sen, että uuden hallituksen muodostavat puolueet ottavat suomenruotsalaisten erityistarpeet asialistalle, ymmärtävät niitä ja osoittavat myös vähän hyvää tahtoa.

ANNE SUOMINEN ON yksi kokeneimmista politiikan toimittajista Suomessa. Hän on työskennellyt politiikan parissa yli 35 vuotta, ja hän on tunnettu poliittinen kommentaattori. Suominen aloitti journalistisen uransa Hufvudstadsbladetissa 1972, ja hän on sen jälkeen työskennellyt politiikan toimittajana STT:ssä, HBL:ssä ja Svenska Ylessä. Hän on toiminut sekä HBL:ssä että ja Yleisradiossa politiikan osaston päällikkönä. Anne Suominen jäi eläkkeelle Svenska Ylestä vuoden 2016 lopussa.

“

Osallistumme kaikkiin ”talkoisiin”, jotka tämä hallitus on keksinyt, tismalleen samantasoisesti kuin enemmistöön kuuluvat. Talkoot koskettavat meitä mahdollisesti jopa enemmän, koska ruotsinkielistä palvelua vähennetään kaikilta aloilta, joilta vain keksitään.

”

Päivystävä hammaslääkäri (syntynyt ulkomailla) oli sopeutunut niin hyvin Suomeen, että hän oli alkanut vihata ruotsin kieltä. Hän läksytti minua sanomalla ”Suomessa puhumme suomea”. Minä: ”Ja ruotsia.” Hän: ”Valitettavasti.” En maksanut laskua kun se tuli vaan lähetin valituksen.

“

Sain vastaanotolla työskentelevältä sairaanhoitajalta haukut, kun puhuin ruotsia. Tein valituksen ja hänen pomonsa soitti ja haukkui minut, kun en arvostanut heidän ”parasta hoitajaansa!”.

Nämä kolme lainausta ovat esimerkkejä todellisuudesta, jonka suomenruotsalaiset kohtaavat Suomessa päivittäin. Yli tuhat suomenruotsalaista vastasi muun muassa tähän kysymykseen: ”Mitä mieltä olet ruotsin kielen asemasta Suomessa tällä hetkellä?” Vastajista 75 prosenttia eli kolme neljäsosaa vastasi, että he kokevat ruotsin kielen aseman ”melko huonoksi” tai ”erittäin huonoksi”.

Sosiologi Kjell Herberts on koonnut vastaukset ja kirjoittanut niistä analyysin.

Sivuilta agenda.fi löydät lisää tutkimusta koskevaa materiaalia ja koko raportin digitaalisessa muodossa.